

Mossen Alcover contra en Menéndez Pidal

Ben coneguda de tots los catalans es la polémica qu'a primers d'any se distingué per n'Artur Masriera y en Masó y Torrents d'una part y el catedratic de la Central y academich de la Espanyola Sr. Menéndez Pidal, per l'altra y motivada per l'article qu'aquest publica en l'*Imparcial* de Madrit del 15 de desembre de 1903 (ab lo títol de *Cataluña bilingüe*) en lo que, prenent peu del Missatge que'ls presidents de les societats econòmiques de Barcelona presentaren al Rey protestant del tiranich decret del ridícol compte de Romanones sobre l'ensenyansa de la doctrina, s'hi contenian un enfilall d'insults a nostra llengua y una serie inacabable d'inesactituts (que demostran o molta ignorancia o molta mala fé o, segurament, les dugues coses) y que foren victoriosament contestats y rebutats pels mentats Masriera y Masó. Tothom qui no estigués encegat per l'apassionament quedá convenut de lo mal parat qu'havia quedat lo catedratic de Filologia comparada de la Central devant dels irrebatióles arguments y de les proves plenes que presentaren sos contrincants. Pero era precis estremar més la qüestió; son massa frequents actes com lo d'en Menéndez Pidal, en que la gent de Madrit parlan de les coses de Catalunya ab tó de doctor y ab cap classe de conexements, y era, per altre part, massa notoria la mala fé de dit senyor al tractar de arrebatat a nostra llengua los innombrables timbres de gloria que la fan acreedora a una sort molt millor de la que l'hi ha tocada, y d'axó se n'encarregá l'ilustre Dr. Antoni Alcover, l'apostol de nostra llengua, l'incansable fill de la patria d'en Ramon Llull y en Mariañ Aguiló, lo qui está portant a cap la inconmensurable obra de dotar al catalá d'un Diccionari general qu'ha de perpetuar son nom. Y ha sortit tant ayrós de la seva empresa, qu'en lo curt temps que desde llavors ha transcurregut, ha escrit lo Dr. Alcover, y fa poch s'ha publicat, un tomo de 350 páginas en lo que fá la defensa més acabada que pugui imaginarse de nostra llengua, en lo que tracta totes les questions qu'ab ella se referexen y en lo que dexa a n'en Menéndez Pidal tant mal parat, que si tingués un dit de dignitat deuria renunciar a sa cátedra de Filologia y a son setial de l'Academia Espanyola y tornar a comensar sos estudis sobre llengues, en lo que no ha arribat ni a les beceroles.

En los primers capitols demostra lo benemerit Mossen Alcover que des que nasquerem com a poble hem tinguda sempre una llengua propia, que no volém abandonar a pesar de totes les invasions e imposicions de la castellana y que l'im-

posició del castellà com a llengua oficial es una injustícia, perquè'l dret que tenim com els castellans a la llengua pròpia, no l'han renunciat ni hi ha cap be major qu'ens oblich a ferho. Lo llenguatge que l'autor usa al tractar aquestes qüestions es lo més energich que pot imaginar-se, tronant contra'ls tirans d'una manera terrible y féntelshi saber que si a Espanya hi han separatistes, ho son los qui anomenan *espanyol* al castellà y en cambi consideran com a llengües forasteres a totes les demás qu'a Espanya's parlan y demostrant fins a la evidència qu'Espanya mentres s'engrandí, mentres aná adquirint territoris, jamay pensá en imposar una llengua oficial única, y que en cambi de des qu'axó s'intenta, y sobre tot de des que l'atentat se consumá, comensá la pèrdua dels immensos territoris qu'Espanya tenia, lo qual prova que no es necessaria per lo manteniment de la *unitat nacional* la ecsistència d'una sola llengua, puig que'l castellà a tot lo qu'avuy son Repúbliques Sud-americanes y a Cuba y a Filipines, sols els hi servi pera renegar y abominar d'Espanya. Y en cambi cita lo Dr. Alcover una pila d'Estats, dels més adelantats d'Europa, en que totes les diverses llengües que parlen sos ciutadans tenen la consideració d'oficials.

Entrant de plé en la qüestió de la llengua catalana, demostra la seva filiació del llatí y esplica el perquè los pobles qu'avuy son Catalunya y los del mitjdia de Fransa feren un mateix estol idiomatich y se separaren del de la Espanya central y del Nort de Fransa. Aquesta llengua fou la *d'oc*, qu'es la més antiga de totes les *neo-llatines*, proposició que demostra Mossen Alcover d'una manera complerta y que resulta, sobre tot, d'estar extés en ella lo monument més antich de la llengua vulgar en tota la Europa llatina, o sia aquell en que s'hi contenen los celeberrims juraments de Strasburg. En consecüencia, el francés, el castellà, el galaich portugués y l'italiá son més moderns que la llengua d'oc, o sia, la nostra, lo qual ho demostra lo savi mallorquí estudiant d'una manera detinguda la formació y los primers monuments de cada una d'aquelles llengües. Pero no sols la catalana es la més antiga, sino qu'ha influït en totes les altres neo-llatines y de tal manera es axís «que filolechs tan il-lustres com el nostre Bastero (Vid. *Crusca Frovenzale*, ap. Viñaza, col. 74-82) y M. Raynonard (Vid. *Gramm. de la langue romane*) y literats com Fauchet y Cazeneuve, y historiadors com Ducange, l'abbé Ragnier y Saint Pelaye, el célebre editor dels poemes dels trovadors, tots homes infatigables en llurs escorcolls y ben versats en los dialectes vells y moderns de la Provensa, defensaren que la llengua d'oc fou la que's formá tot d'una de la llengua llatina y que d'ella després sortiren les altres neo-llatines, y per lo tant que totes aquestes procedien de la llengua d'oc». Moss. Alcover estudia aquesta influència del catalá en les demás llengües neo-llatines d'una manera extensa, examinant los monuments principals de totes aquestes y apoyant ses afirmacions ab cites dels filolechs y literats més distingits de tots los payssos.

Pero no s'acontenta ab axó l'autor, sino que tot seguit demostra que nostra

llengua es completament autònoma y *sui juris* y que «el catalá no dependeix en res ni per res del castellá, amb qualsevol de les altres neo-llatines.

Ocupantse ja de les afirmacions fetes p'en Menéndez Pidal, rebut la de que *el catalá desde son origen estigué en comers intim ab lo castellá*, lo qual es impossible tant perque en los temps originaris del catalá lo castellá no existia, com perque si en son origen haguessin estat en íntima relació ab dos pobles, hagueren tinguda una llengua comuna com succehí ab Catalunya y los pobles del Mitjdia de Fransa.

Digué ademés en Menéndez Pidal que *l catalá del sigle XIII y, sobre tot, el del XIV, se castellanisá o arágonisá* y com a probas d'aquesta afirmació diu, en primer lloch, qu'ho son l'os plurals femenins acabats en as qu'en aquella época s'usaban. Y pera probar que axó es veritat, diu qu'es veu en lo catalá que s'usa a Alguer (Sardenya), hont s'hi establí una colonia catalana l'any 1354 y avuy s'hi parla lo mateix catalá que llavors, puig aquella població continuá aislada sens rebre la influencia de cap més poble. Contra axó demostra Moss. Alcover que, després de la catalana, rebé la ciutat d'Alguer les influéncies del galluresch, del castellá y del italiá; que no es veritat, com diu en Menéndez Pidal, prenentho d'en Morosi, que la terminació dels plurals femenins en as sia contraria al genit catalá, sino que sempre a Catalunya s'han usat indistintament las terminacions en as y es y, finalment, qu'es fals que a Alguer s'usessin dites terminacions as, puig en una pila de documents que transcriu s'hi troban plurals femenins en abdues formes.

La segona prova de la castellanisació del catalá, segons en Menéndez Pidal, la constituéixen los plurals en os y al dir axó dit autor transcrigué en alemany un tros de la obra *Grundriss* de Morel-Fatio en que axó's feya constar. Moss. Alcover explica que no entenguent ehl lo alemany se feu traduir la carta per M. Costa y Llobera, pero que aprofitant la anada a Mallorca del filolech austriach Dr. Hadwiger y a fi de tenir una traducció ben correcte, l'hi presentá la cita d'en Morel-Fatio feta p'en Menéndez Pidal. Axís que'l Dr. Hadwiger vegé'l text digué: Aquest text es incomplet. En Menéndez Pidal ha suprimides un parell de paraules substancials. Lo text d'en Morel-Fatio diu: «Aquestes desviacions *son de poca importancia* (referintse a la introducció de les terminacions en os) y se deuen sens dupte a l'influéncia castellana en el catalá.» En Menéndez Pidal havia suprimit lo tros *son de poca importancia*. A Moss. Alcover li costá tant creurer que tot un catedratic de la central y academich de la llengua apelés a tant males arts que, dubtant hasta del Dr. Hadwiger, se feu enviar de París la obra *Grundriss* y se convencé de que efectivament en Menéndez Pidal havia tret aquelles paraules tant trascendentals.

Pero no content ab axó lo Rvnt. Alcover s'entreté a posar en solfa la *proba* qu'en Menéndez Pidal dona de la castellanisació del catalá y, després de fer notar contradiccions en que incorre dit autor, demostra que no es veritat que's fessin els plurals en os y ho prova transcribint una pila de documents de la época.

La matexa sort cap a les altres *probes* que pera demostrar son assert presentá en Menéndez Pidal, com son, la o flecsiva de la 1.ª pers. sing. del pres. d'indicatiu, l'us del article *el* en lloch de *lo*, y los aragonesismes que s'han d'admetre a priori, segons dit senyor. No podém detenirnos esplicant com Moss. Alcover fa pols de tots aquets *arguments*.

Afirma en Menéndez Pidal que *l catalá viu compenetrat desde molt antich ab l'espanyol y qu'avuy está identificat ab ell*. Pera rebatrer exa afirmació, fa veurer Moss. Alcover les grans diferencies que hi han entre la fonética, la morfologia y la sintacsis catalanes y les castellanes y, principalment en lo relatiu a la sintacsis, crida la atenció de tots los escriptors catalans a fi de que procurin conservar los caràcters propis de la catalana, dexant les influencies castellanes. Recomaném exos capitols als aficionats a questions de filologia catalana.

Digué també en Menéndez Pidal (en contra de lo que afirma el *Catecisme catalanista*) que *l catalá jamay fou la llengua oficial de les Corts de la confederació catalá-aragonesa, que'ls Reys d'Aragó, hasta'ls de la dinastia catalana, empleaban sols lo catalá a Catalunya y en totes les relacions exteriors empleaban l'espanyol*. Y diu que que pera convencers d'aixó no hi ha més que regirar les coleccions diplomátiques d'en Campmany o d'en Bofarull o'ls comentaris d'en Blancas. Moss. Alcover estudia de un a un los dos tomos de la primera obra, els curanta de la segona y'l de la tercera mentadas, y d'ells resulta que *la inmensa majoria* dels documents dirigits pels Reys catalans a les Corts o institucions estrangeres están en catalá y que la llengua oficial de las Corts catalá-aragonesas era la catalana. Altra falsetat d'en Menéndez Pidal. ¡Se devia creurer aquest senyor que aquí ningú's pendria la pena de regirar les obres per ell citades!

Lo mateix procediment usa'l catedratic castellá citant l'autoritat de nostre Milá y Fontanals en defensa de lo que diu de que *la musa popular catalana dormí fins el sigle XVI y despertá al rebre la influencia castellana*. Lo Dr. Alcover demostra qu'en Milá diu tot lo contrari de lo qu'en Menéndez Pidal li fa dir.

Y s' acaba la obra y aquí també acabarém eix article, puig tal com l'autor de la idea de fer lo Diccionari general de nostra llengua ha escrites págines y més págines posant en ridicol al Sr. Menéndez Pidal, nosaltres escriuriam quartilles y més quartilles posant en los nuvols a Moss. Alcover. ¡Benelit sia lo ridicol article del academich madrileny qu'ha donat ocasió a que's publicués una obra tan notable!

JOAN VALLES Y PUJALS.

Epílech

— Tu —

*Arraulit vora'l foch
somniava despert
qu'algún temps era infant,
alegroy, rialler...*

*Y han passat per mos ulls
com recorts d'aquell temps,
d'una mare'ls petons,
d'un col-legi'ls noyets,
de la pò'l gegantás,
los tres Reys d'Orient,
d'una imatge'l somris,
d'un armari'ls juguets,
y una nena d'ulls blaus
y de rossos cabells...*

*Vora'l foch, arraulit,
somniava despert
qu'algún temps era fort,
ben plantat, jovincel...*

*Y han passat per mos ulls
com recorts d'aquell temps,
d'un jardí'l sortidor,
d'una gabi'ls aucells,
amistats de companys,
d'una vila'ls passeigs,
d'unas flors lo perfum,
d'una carta'ls secrets,
y una jove d'ulls blaus
y de rossos cabells...*

— CDLXXXV —

*Arraulit vora'l foch
somniava despert
qu'algún temps era rich,
freturós de saber...*

*Y han passat per mos ulls
com recorts d'aquell temps,
aixerits infantons
ab gatzara y gemechs,
d'un prestatje'ls volums,
d'una taula'ls papers
y visitas d'amichs,
y criats y parents,
y una dona d'ulls blaus
y de rossos cabells...*

*Vora'l foch arraulit,
somniava despert...
S'esvahiren com fum
los recorts d'altres temps...
y tot sol m'han deixat,
malaltís, pobre y vell!
Mes de sopte t'he vist
sonrientme fidel,
pobra vella d'ull blaus
y de grisos cabells.
Y oferintme ton si
ab los brassos oberts,
enfontsanthi'l meu front,
he plorat com un nen.*

JAUME BOFILL Y MATAS.

Cansons de pandero

(*Acabament*)

Los joves siguen ó no promesos també se senten aquestos altres elogis vinguts de diferents indrets, y per molta que siga la alabansa, los hi fa saber la cantadora que «tè de dispensar: No l'he cantada tant bé com vosté's mereixia» com ho diuhen, per xó á tota persona á qui li canten les gracies.

Que ditxa per una mare
que us darà una filla á vos,
que podrà dir que ha alcançat
lo ram de totes les flors!
que ditxa per una mare,
pero més per una filla,
que podrà dir que ha alcançat
lo més guapo de la vila!

Oh que linda cabellera
que pel cap n'hi va volant,
que ditxa per una mare
de tení un fill tant galán!
oh que linda cabellera,
rosseta com un fil d'or,
ditxosa filla de mare
que en vosté empleyi l'amor!

Alt y prim sou galan jove,
sou blanch com la neu quan cau,
sols ab la vostra mirada
tot lo mon enlluhernau!
alt y prim sou galan jove
sou blanch com un gessami,
valeu més que Barcelona,
que'l *Palacio*, y'l *Jardi*.

Alt y prim sou galan jove,
alt y prim com un xipré,
bé us va dar totes les gracies.
Jesuchrist quan vos va fer!
Jesuchrist quan vos va fer,
eram per Pascua florida,

los arbres n'estan en sava
los fadrins en galania.

Lo dia que vos vâu naixe
van sorti'l sol y la lluna,
dihent que havia nascut
la flor de tota hermosura;
la flor de tota hermosura,
la capsa de la bondat;
ditxosa serà la filla
que ab vosté's veurà casat!

Al poble no hi ha partit,
ni en tot lo Segrià,
ni en tot lo fondo de Urgell,
partit per vosté no hi há;
en tot lo fondo de Urgell,
ni á la *provincia* de Lleyda;
mô'n anirèm á Madrit
á buscarli una primpeça.

Qui es aqueix jovenet
qu'hermosura llansa tanta?
lo quarto ahont vos dormiu
es voltat de rosa blanca;
es voltat de rosa blanca
y al mitj hi ha un gessami;
ditxosa serà la filla
que la flor podrà cullir.

A la cara porta'l sol,
agrasiat caballer,
á la cara porta'l sol,
lo seu cor es un roser;
á la cara porta'l sol,
á la front dugues estrelles,
ab lo mirar dels seus ulls
roba'l cor á les donzelles.

He seguit tot Barcelona
y'ls carrers de pam á pam,
no he vist cara més hermosa

que als meus ulls agradés tant;
he seguit tot Barcelona
y'l carrer dels Argenters,
no he vist cara tan hermosa
que als meus ulls agradés més.

A la faixa dú rellogge
aquest noble caballer,
à la faixa dú rellogge
per saber quin' hora es;
à la faixa dú rellogge
al sombrero una paloma,
jo li voldria coneixe
la seua festejadora.

Si la cantadora sab alguna cosa del
jove á qui li fan cantar, no mira prim
en descobrirli'ls amors.

Caballer de rumbo y gala,
no es que m'ho hage pensat,
festejau una minyona
de cor y de voluntat;
minyona que festejau,
jo vô la endivinaré,
de nom se que's diu Maria
la que fa penâ á vosté.

A Bellpuig vos la teniu
la prenda que més amau,
à Bellpuig vos la teniu,
de Cubells vos la sospirau;
à Bellpuig vos la teniu
dintre de uu jardí de flors,
vos la sospirau á n'ella,
ella us en sospira á vos.

La faixa porta de seda
aqueix caballer galan,
la faixa porta de seda
à cada quadrillo un ram;
la faixa porta de seda
lo vestit encanyellat,
fá la cara com un àngel,
fá que viu enamorat.

A la vila la teniu
caballer, la enamorada,

à la vila la teniu
no molt lluny de aquesta taula;
à la vila la teniu
à l'ombra de un taronger,
que fá les taronges tendres
com la cara de vosté.

Si jo fossa perdiuheta
sabria de endevinar,
diria que se'n diu Petra
la [ab] que vos heu de casar;
si jo fossa perdiuheta
perdiu endevinadora,
diria que se'n diu Petra
la vostra festejadora.

Si l'agraciat ha vingut fa poch temps
del servey, la cansó serà aixís:

Tothom vô'n trovava á *menos*,
jovenet agraciat,
tothom vô'n trovava á *menos*
quan vos erau á soldat;
tothom vô'n trovava á *menos*,
molt més los de casa vostra,
pero molt més vô'n trovava
jove, la vostra xicota.

Los desatemps que l'amor causa, sem-
pre han inspirat versos plens de tendresa,
de caritat, ruixades de sentiment, quan
no crits de un'ànima dolorida. Siguin
obra de poeta artistich, siguin de la
musa del poble sempre encantan. Y quan
les majorales, encara que per encárrech,
entran fins als replechs més amagats del
cor, dona bó de sentirles, no sempre son
en va'ls afalachs, no sempre cantan pera
cantar, perque devegades ab la cansó hi
va una insinuació fina, que punxa y no
tothom hi veu la ferida.

La intenció no's veu sempre, però
algú ó altre la plega; may cau á terra.

Jovenet agraciat,
que nines que feu penar!
fins que vos us casareu
diu que no's volen casar,

perque volen esperar
ab quina us casareu vos,
perque totes ne voldrien
d'aqueix ramellet hermós.

Explorant terror; á un jove nou en la
vila:

Si jo ho podia saber
que vosté no fos casat,
li pararia mil llassos
fins que l'hauria alcansat;
los llassos que pararia
no foren de plata y or,
que foren de una amor ferma
descendentia del meu cor.

Pregant per una amiga:

Festejau la meua amiga,
jovenet color de rosa,
quina alegria tindria
qu'ella fos la vostra esposa!
festejau la meua amiga,
prou la podeu festejar,
que hermosura com la seua
en tot lo mon no n'hi há.

Caballer dauli l'amor
á la vostra enamorada,
caballer, dauli l'amor
no la porteu enganyada;
caballer dauli l'amor,
dauli si li voleu dar,
que si vos no l'hi donau
un altre li donará.

Animant á un enamorat:

Caballer á vostre amor
parlauli quan la encontreu,
encara que n'hi hage un altre
lo més estimat sereu;
caballer á vostre amor
dauli'n un clavell de pom,
qu'ella us donará una rosa
pera més fermar l'amor.

No mireu tan amenut
jovenet que tant mirau,
no mireu tant amenut
que ab la parla enamorau;
no mireu tan amenut
ni parleu tan amorós,
que la vostra enamorada
ja s'ha enamorat de vos.

Caballer, posauhi guardes,
al castell que peleau,
caballer, posauhi guardes
sempre que vos no hi sigau;
caballer, posauhi guardes,
posáuleshi nit y dia,
posauhi la vostra amor
que ningú la rendiria.

Captant una almoyna de amor:

Clavell de la matinada,
les claus del meu cor portau,
me teniu la amor robada
vos á mi no me la dau;
clavell de la matinada,
estèl de la lluna clara,
les claus... etc. *segueixen lo 2, 3 y 4.*

De tò reconventiu p'els inconstants,
burletes y fatxenderos:

Alt y prim sou galan jove,
forau bó per botiguer,
si á vosté li agrada'l panyo
á mi m'agrada també;
lo panyo quan es del fi,
sempre té mellor tirada;
ja me'n han dit fadrinet
que mudau d'enamorada.

Caballè, á la teua porta,
pósahi rellotge de sol,
sabrèm quantes hores dura,
caballer, la teua amor;
caballer, la teua amor,
es de molt poca durada,
si al mati'n festejes una
á la tarde ja l'has mudada.

Caballer, passau molt rás,
perque teniu l'amor nova!
pareixeu un hortolá
quan se passeja per l'horta;
quan se passeja per l'horta
la fulla del arbre cau:
ja me'n han dit fadrinet,
que tot ho escaldufau.

L'amor de aquest caballer,
es com la canya al canyar,
que per poch ayre que fassa
la fa anar d'assí d'allá.
No sigueu mata de canya,
ni tampoch de julivert:
dels fadrins de avuy al dia,
qui tot ho vol tot ho pert.

No us burleu de les donzelles,
gran jove, no us en burleu,
al baixar de les escales
pareu compte no caiguen;
no us burleu de les donzelles
ni'ls descobrigueu les faltes,
que teniu més tares vos,
que en un cotxe no hi ha tatxes.

Pera que porta rellotge
aqueix noble caballer,
pera que porta rellotge
si no sab quin-hora es?
pera que porta rellotge
si'l porta per vanitat?
de diners á la butxaca
no n'hi sol portar may cap.

De fora vila ha vingut
lo barret estrebotero,
de fora vila ha vingut,
de les nines burlatero;
de fora vila ha vingut,
de fora vila ha arriuat,
pera burlars'de les nines
ha vingut mal pentinat.

Lo despit, ó aconsella la burla, ó'l pa-
gar ab la mateixa moneda al qui'ns agra-
via:

Per morena m'heu deixat,
per morena, y per pobra,
vô'n heu anat ab un'altra
que us darán més dot y roba,
per morena m'heu deixat
hêu anat á la blancor?
m'alegro de la mellora,
es més morena que jo!

A la vora de la mar,
n'hi ha un'arbre d'esperansa,
totes les hores del dia
les fulles fan tresmudansa;
les fulles fan tresmudansa?
també la faria jo,
si vosté muda d'aymada,
jo mudaré d'aymador.

No us penseu que estiga trista
encará que hajau mudat,
no us penseu que estiga trista,
que'l meu cor se'n ha alegrat,
no us penseu que estiga trista,
de trista no ho vull estar,
sino sou vos será un altre,
será lo que Deu voldrá.

Aquesta cansó també se sol acabar
aixis:

No us penseu que estiga trista,
de trista no ho estich, nó,
si us haveu buscat aymada
jo'm so buscat aymador.

A una flor poch ovirada, de un'amiga
que's trova en igual cas:

No mô'n cal anâ en hermites
amiga meua á jo y vos,
no mô'n cal anâ en hermites,
no mos faltará aymadors;
no mô'n cal anâ en hermites,
ni tampoch á professor,
que si no n'hi há á Cubells,
de fora vila'n vindrá.

Planyent una ausència:

Fadrinet á casa nostra
temps ha que no hi heu estat,
no se si ho fan males llengües
ó la poca voluntat.
Fadrinet á casa nostra,
veniuhí que us hi volém,
les males llengües mos costen
un remat de sentiments.

* * *

Les persones majors de tots estats,
etats y condicions també son obsequiades
en les festes del pandero, unes vegades
cantantlos les gracies, virtut ó hermosura,
altres elogiantlos los mérits que se'ls
saben ó suposan en los cárrechs que des-
empenyan. Si es persona nova al poble,
tirant les flors á bell bulto guiantse no
més que en la presència dels cavallers y
en la hermosura de les dames: ja's veu
en quasi totes les cançons que per la fine-
sa dels elogis igualment satisfet pot do-
narse'n un casat com un viudo, un pagés
com un senyor.

A senyores casades:

De fora vila ha vingut,
la mata de la hermosura,
de fora vila ha vingut
gran dama vosté l'ha duta;
gran dama vosté l'ha duta,
gran dama vosté la té,
la mata de la hermosura
la de la gracia també.

Qui es aqueixa senyora
que de cotxe en cotxe va?
lo fill del Rey la demana
ó l'ha feta demanar;
qui es aqueixa senyora,
qui es aqueixa gran dama?
filla de un Emperador,
la voldria'l Rey de Espanya.

Dama de tanta hermosura,
com no'n fá compartiment?
de la que á vosté li sobra
se'n faria un monument;
dama de tanta hermosura,
no sé com no ho heu mirat!
de la que á vosté li sobra,
deu mil n'hauria apariat.

Qui es aqueixa senyora
que n'está sentada aquí?
pareix un roser de roses
quan está á punt de florir;
qui es aqueixa senyora
qui es aqueixa gran dama?
filla del Emperador
la pretén lo Rey d'Espanya?

No l'havia vist pas may
una semblant fesomia,
á la cara porta'l sol,
á la front l'estel del dia;
no l'havia vist pas may
ni sentit anomenar,
al diari l'han posada
que com vosté no n'hi há.

A viudes:

N'ha quedat sense marit
la viudeta novensana,
n'ha quedat sense marit
tristeta y desconsolada:
n'ha quedat sense marit?
marit, no n'hi faltarà;
ja li trucan á la porta,
viudeta, us voléu casar?

Perque no's casa la viuda,
perque no's torna á casar,
si'l Rey l'ha n'ha demanada
ó l'ha feta demanar?
perque no's casa la viuda?
si voleu lo meu consell,
si troveu un home jove
no us caseu ab cap de vell.

POTENECÉ A LA BIBLIOTECA DEL
MUSEU BARCELONÉS

Angels peleyen al cel,
gran viudeta, pera vos,
angels peleyen al cel,
à la terra'ls aymadors;
angels peleyen al cel,
y prou poden peleyar,
que hermosura com la vostra,
no n'hi há, ni n'hi haurá.

Si hi ha matrimonis á la festa, marit
y muller trovarán qui'ls farà llohar:

Quina hermilla tan lluhenta
Don Joanet, que portau,
quina hermilla tan lluhenta
tot lo mon enlluhernau;
quina hermilla tan lluhenta,
quina hermilla tan galana:
jo no sé si ho fá l'hermilla
ó'l resplandor de la cara!

Que us hi posau á la cara
senyora, que tant lluhau,
vostre marit vos la pinte
y vos la sobredaurau?
que us hi posau á la cara,
que vos hi posau als pits?
un pom de violes fresques
y un pom de clavells florits.

Caballer, quan surt lo sol
ne dona molta alegria,
molt'més ne dona vosté
quan dona un tom per la vila;
quan dona un tom per la vila,
quan dona un tom per ciutat,
tothom se lleva'l sombrero:
Deu lo quart sa Magestat!

Casada com es vosté
no n'havia vist may cap,
es una noble senyora
que mereix portar criat;
se mereix portar criat
y gran acompanyament:
ó be's la filla de un noble,
ó be's la filla de un rey.

Ab la cara li conech
á aquest noble caballer,
ab la cara li conech
té bonica la muller;
ab la cara li conech,
y ab lo posat de la roba,
ab la cara li conech,
que té bonica la dona.

Per tot lo mon s'anomena
que Carmeta es lo seu nom,
per tot lo mon s'anomena,
per les quatre parts del sol;
per tot lo mon s'anomena,
prou se pot anomenar,
que hermosura com la seua
no n'hi há ni n'hi haurá.

A senyors de gran distinció, per son
saber, fortuna, etc.

Senyores, á aqueix senyor,
que li podriam donar?
la ciutat de Barcelona
si fos al nostre manar;
la ciutat de Barcelona
senyores no fore res,
com es tan noble persona
mereixeria molt més.

De fora vila ha vingut
lo caballer d'alta mar,
si no fos la seua gracia
jo no podria cantar;
de fora vila ha vingut,
de fora vila ha arribat,
vosté es un caballer noble
que á tots mos ha enlluernat.

Aquest noble caballer
com es persona discreta,
allá al *palacio* del Rey,
tothom li dona la dreta;
aquest noble caballer
persona de humilitat,
allá al *palacio* del Rey,
sempre hi es ben arribat.

Quan ell entra á Barcelona,
aquest noble caballer,
quan ell entra á Barcelona,
tothom pregunta qui es;
quan ell entra á Barcelona
en aquella noble ciutat,
tothom está ab una veu:
lo senyor Rey ha arribat!

Senyores, aqueix senyor,
llansa blanca fesomia,
pareix un clavellét d'or
quan surt de l'Argenteria;
quan surt de l'Argenteria
llansa molta resplandor,
pero molta més ne llansa,
la cara de aquest Senyor.

Si'l Rey d'Espanya faltave
y Deu ho portava aixís,
vosté... fulano de tal,
vosté, hauria de servir,
si'l Rey de Espanya faltave,
segons ho diuhen la gent,
vosté... fulano de tal,
vosté, fore'l president.

Que especifican lo càrrech ó'l lloch
que en lo poble ó en la societat ocupan
les persones á qui's festeja hi han aques-
tes cançons.

Prou s'n pot ben alabar
caballer de baronia!
vosté se'n endú la palma
del art de la Medecina;
prou se'n pot ben alabar,
la porta y se l'emportat,
que ara mos deixarà'l poble
que á Lleyda l'han demanat.

Quan vosté entona la missa,
Pare Reverent galán,
quan vosté entona la missa,
Deu n'hi redobla lo cant;
quan vosté entona la missa,
son àngels qui li han ajudat:

son dos angelets del cel
que Deu los hi ha enviat.

Quan vosté puja á la trona
puja pera dir sermó,
ja'l ne venen á escoltar
tots los pobles del redor;
quan vosté puja á la trona
puja pera predicar,
qué farà lo cor dels homens
que al temple fá tremolar?

Que habilitats deu tenir
lo Senyor facultatiu,
que habilitats deu tenir
conforme tothom ho diu;
conforme tothom ho diu
foran llargues de contar,
als malalts dona salut
als morts fá ressucitar.

Tot lo bisbat mô'n alegra
lo Senyor Prelat major,
tot lo bisbat mô'n alegra
de dar la confirmació;
de dar la confirmació,
de dá aquest Sant Sagrament,
los infants fan reverencia,
los àngels acatament.

A un home *de ploma*:

Quan vosté se'n posa á escriure,
escriu ab tanta finura,
que *hasta*'ls rossinyols hi canten
á la taula de escriptura;
quan vosté se'n posa á escriure
ab aquella gracia que hi té,
hasta'ls rossinyols hi canten
á la taula de vosté.

A un músich, á un ferrer, á un mestre
de cases:

Sonador sou de guitarra,
feu parlar lo violí,
un músich com ne sou vos

no n'hi há en tot per assi;
sonador sou de guitarra,
la bandurria feu parlar,
feu parlar... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

Quan vosté surt á la porta
ab lo violi sonant,
totes les donzelles diuhén:
quin senyor es tant galan;
quan vosté surt á la porta,
per la vila y p'els carrers,
ab lo violi... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

L'enclusa tenu de plata
lo senyor ferrer galan,
l'enclusa tenu de plata
lo martell de diamant;
l'enclusa tenu de plata,
y la manxa de sati;
no hi ha ferrer á la Espanya,
que pugue gastar tan fi.

La paleta va *ligera*,
mestre, quan les cases fá,
la paleta va *ligera*
la paret ben bé que va;
la paleta va *ligera*,
sou mestre de gran primor,
un mestre com ne sou vos
no n'hi ha un altre en lo mon.

Los afectés de familia també hi tenen
cabuda com no podria deixar d'esser.

Com voleu que'n diga mal,
senyores, del meu germá,
com voleu que'n diga mal
si obres de pare'm fá?
De pare no'n so tingut,
pero no me'n ha faltat,
que so tingut un germá,
com á pare s'ha portat.

Aqui tenu la fillola,
padri meu, al seu manar,
aqui tenu la fillola
maneula que us servirá;

aqui tenu la fillola,
'qui tenu una caitiva,
padri meu... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

Si Barcelona fos meua
cosi meu agraciat,
si Barcelona fos meua
te'n daria la meytat;
si Barcelona fos meua
y tot lo tresor que hi há
ne faria dos muntets
y te'n daria á triar.

Si jo tenia poder
amiga meua y cosina,
si jo tenia poder
per Reyna us coronaria;
si jo tenia poder,
podê y possibilitat,
la corona de la Reyna
posaria al vostre cap.

La cansó que ara canto
la canto p'el meu germá,
després del pare y la mare
jo me'l vull ben estimar:
la cansó que ara canto,
la canto y la cantaré,
després del pare y la mare
jo sempre l'estimaré.

Germá meu fulleta de alba,
alseus que darém un tom,
mirarém qui falta á taula
que'm sembla que tots no hi som;
les persones que assi faltan,
son persones de gros preu:
falten lo pare y la mare,
son á la gloria del cel.

Flors de la amistat que se solen tirar
á l'aixám, aplicables en tots los cassos y
totes les festes:

A la cara porta'l sol
la majorala fadrina,
la voldrian per muller

tots los fadrins de la vila;
à la cara porta'l sol
y es pera enamorar,
quants n'hi há que la pretenen
no la poden alcansar!

La cara feu menudeta
vehina del meu carrer,
la cara feu menudeta
com la poma del pomer;
la cara feu menudeta
lo llabi ben colorat,
la dent menudeta y fina
lo còs prim y ben tallat.

Majorala l'han posada
la vehina del carrer,
majorala l'han posada
majorala del Roser;
majorala l'han posada
majorala per un any,
donzella li han posada
casadeta la traurán.

Si podia pujâ al cel
y tornar quan jo voldria,
baixaria un pom de gloria
pera dà á la meua amiga;
si podia pujâ al cel,
al costat de Sant Miquel,
y tornar... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

Lo mati de Sant Joan
va naixer la meua amiga,
lo mati de Sant Joan
tres hores avans de dia;
lo mati de Sant Joan
les herbes tenen virtut,
també'n té la meua amiga
que als malalts dona salut.

No falta may qui tirant un'almoyna á
la bassina, dirá á la majorala fadrina ó
casada: «cántan una pera tú,» y ella'n
dirá allavors una de aquestes:

Les gracies ja estaven dades
quan la mare'm va tenir,

Deu me dó bona ventura
que ara canto pera mi,
les gracies ja estaven dades,
totes les cansons dictades
quan la mare... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

May m'ho ho hauria pensat
de tenir tanta ventura,
de cantar per mi mateixa
devant de tanta hermosura.
May m'ho hauria pensat,
may m'ho hauria cregut;
de tenir tanta ventura,
Deu del cel ho ha volgut.

En una sessió de cansons de pandero
que devegades dura quatre y cinch ho-
res, se comprendrá que'n fan cantar per
tot lo hagut y per tot haver. Lo bó, y
massa bó, cansaria y per aixó es celebrat
l'acudit del qui'n fá cantar alguna de les
que segueixen pera veure si les cantado-
res ne surten gayre ayroses.

Qui es aqueix fadrinet
que tant guapo's vol pintar,
que una cansó pel botó
me'n ha volgut fé cantar?
jo no me'n dono vergonya
de cantar ni p'el botó,
la vergonya es per *amb* ell
que ha de pagar la cansó

De negrillo va vestit
lo porró que á taula está,
de negrillo va vestit
ditxós qui'l despullará;
de negrillo va vestit
ab fil de plata guarnit
lo porró... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

No porta vestit de seda,
senyores, lo Senyor gos,
no porta vestit de seda
sino de un pel preciós;
no porta vestit de seda,
de seda ni de sati,

no porta vestit de seda
sino de pel del més fi.

Una cansó vull cantar
per la viga travessera,
no sabré ni si es de roure,
ó bé de olm ó de alsinera;
una cansó cantaré
tota la casa manté,
per la viga... *segueixen lo 2, 3 y 4.*

Quan algú s'extralimita demanant
cansons per lo que no deuria, la canta-
dora s'encarrega de pentinarlo. No es fre-
qüent pero vull que n'hi hage mostra:

Qui es aqueix fadrinet
que tant se presumix ara,
que té una bleda al clatell
fa'l tronxo com una cama?
qui es aqueix fadrinet
que's pensa ser tan sabut?
ne té una bleda al clatell
que n'hi há per afartâ un ruch.

Caballer, gasteu de modos,
gasteu, aqui en eixa taula,
devant de tant noble gent
poca cortesia gasta;
caballer, gasten de modos,
gástene si'n vol gastar,

devant de tant noble gent
qui no'n té, n'ha de buscar.

Les despedides están tallades ab lo
mateix patró y son per l'istil de aquestes:

Anemo'n de aquesta casa
que mo'n han fet caritat,
la Verge n'está contenta
dèl tresor que li han dat;
anemo'n de aquesta casa
també mosses com casades
anemo'n de aquesta casa
de la Verge acompanyades.

Cantarém la despedida
que de aquí mo'n anirém
felicitó al Senyô Arcalde
y á tota l'Ajuntament;
que de aquí mo'n anirém
que de aquí mo'n hem de anar
Deu mos dò salut y vida
l'any que vé hi poguém tornar.

Anemo'n de aquesta casa
de cansons no'n volen més
moltes més ne cantariam
per les gracies de vostés;
anemo'n de aquesta casa
anemo'n de aquest castell
ventanes y celosies
més que al palacio del Rey.

*
* *

Les cansons transcrites y les explicacions donades, me semblan suficients pera que's vegi bé lo que es la costúm, y lo que son les cansons de pandero. No he tingut altra norma al fer la selecció, que la de presentar totes les varietats possibles dintre de las diferents aplicacions que tenen, á fi de que ressaltés més la rica varietat que conté'l género.

Diré ab en Poblet que més de una vegada m'he preocupat respecte á la gènesi de la costúm tant típica de casa nostra, y he pensat també «si será la darrera reminiscencia de aquell ofici de jotglaria que en lo vesprejar de sa historia feudal y aristocrática se feu popular y ocupá principal lloch en les cercaviles, albades, ballades de plassa y llevants de taula dels vilatges de nostra terra».

Les cansons de pandero, son les flors de tot l'any que algún dia embalsamaven totes les nostres comarques, y avans que'l buf de la malestrugancia forastera se'n acabe de endur les llevors, he recullir les que queden pera que no s'en perde la mena. Van sense gales, tal com en lo poble viuhén; ni ab les del llenguatge s'exornan, però aixís y tot s'en admirará la bellesa, com s'admira la hermosura de una pageseta per més que porte gipó y faldilla de indiana.

Totes aquestes cançons son recollides a Torretameu, Cubells, Artesa de Segre, Baldomà, Butsenit, Bellmunt, Castellserà, Termens y Miralcamp. En algun poble les copiava mentre les cantavan ab lo pandero, pero com n'he arreplegat mes, ha sigut quan he pogut pescar cantadores de dos y més pobles a l'hora; allavors se contrapuntan a quinana'n pot dir més, y més boniques, y entre altres ventatjas, hi trovava la de arreplegar variants de moltes que ja tenia. No son poques les arreplegades de dones velles que al seu bon temps eran majorales de pobles ahont s'ha deixat ja la costum. Tot servirà si plau a Deu que un dia publiqui entegrament lo fruyt abundós que tinch recullit en més excursions folk-loriques per aquestos pobles del Plá de Urgell y vehines comarques de Lleyda, les Garrigues, Segriá, Ribers del Sió, y Terres de Segre ahont se canta a fa ben poch temps se cantava encara ab lo pandero.

Aquell dia's veurá, si acás, lo molt que hi ha de bó en les cançons de les majorales del Roser. Ab la mostra que avuy ofereixo també's pot veure; tot será, que en una collecció grossa, hi podrà haver més penjolls en cada una de les bránques de la classificació que m'ha semblat que s'havia ó's podia fer, de les cançons de pandero.

VALERI SERRA Y BOLDÚ.

D'els cants de la Inquietut

(V)

Diumenge

— *Oh, una mica de pau! En que sia el Diumenge tan sols!... Tot reposa en la calma; veiéu?... Concediu-me, bon Deu, un repós en la lluita.*

— *No! Ni un sol! En la eterna batalla el repós d'un instant es derrota... Mes campanes inquietes te criden a la seva inquietut. Vina al Temple.*

Vina al Temple... Per si t'adormies, vull que'l pás del misteri't pertorbi... Malço en Hostia... Ton pit tempesteji i colpeji ton pit el puny clòs.

Ara ves; i frisança implacable sense treva aletèji al teu dintre, a la taula els menjars t'amargueji, envereni el descans de tes sestres i no't dexi un instant.

Jo, a la posta, en els camps, tornaré a visitar-te, amb el suau fressejar de les fulles, amb el plor de les aigues pregones, am clarors tremoloses d'estrelles i am veus de misteri dels llúnys i am tenebres...

— *Senyor! Es terrible!.. Prô mercés!..*

Inquietut del Diumenge!

EUGENI ORS.

Balades d'amor

«Bona es la senyoria d'Amor
per ço que trau l'enteniment de
son fedel de totes las coses
vils.»

(Dant: *La Vita Nuova*.—Trad.
de Manuel de Montoliu.)

El psalme de tot Abril

Ara, Anima, entonarem el gran Psalme de la llum—el Psalme que déu cantarse quant d'Abril arriba l'hora;—quant, després l'aspre pujada arriba a assolirse el Llòc—ont brinda ses fruites d'or l'arbre de la nova vida.—Benehida la hora, benehit el dia!

El suc de les fruites d'or ben per sempre m'ha ascenciat.—A tota lluita anterior ha sucsehit la victoria.—Ben junts l'ànima i el cos ningú traheix a ningú.—Y una alta serenitat els lliga am llaç d'harmonia.—Benehida la hora, benehit el dia!

Que tothom faci'l Cami, que tothom arribi al Llòc.—Sols la dona'l camí sab, més no pot anarhi sola.—Ha de ser en companyia, l'un braç sobre l'altre braç—i la benedicció de Deu assobre d'ells!....

Epígrama de Maig

D'ençà que n'es vinguda Primavera, una tristor estranya m'ha invadit.
Quant més me sovinteja ta presencia, més freturo per veure-t més sovint.

Abans, veiën-te ben de tard en tard, dalit me d'abes pera tan de temps!
Avui te veig una vegada al dia..... Y'm mata l'anyorança quant no't veig.

Nocturn d'el mes de Juny

Juny. El vespre. El silenci. Moren en la gran calma las darreras remors.
En la era solitaria ha cesat el trevall.

Asseguts tots dos a la barana, de la era solitaria, gaire bé ja no parlém.

Tu sobre de una espatlla has recolçat el cap.

Y has tancat els ulls, com qui dorm, més preguntes, de tant en tant:—«Que's veu?».....

—Veig un carro qu'avança, qu'avança per la llarga carretera, poc a poc, mandrejant.

Sobre del llit altíssim de la palla olorosa va'l carreter estés.

Se redreça una mica per mirar-nos. Somriu.

Y crida:—«Bona nit!»—.....Y'ns queda encara llarga estona mirant.

Y, aviat, sentim que en la sombra, sa veu comensa una cançó.....

Ara els homes de feina pasen, en colles curtes, com en pelegrinatje vers el descans.
Diuen pocas paraules, i lentes, com ells, lasses del gran fatich del jorn.
Peró els ulls se dilaten guaitan l'horitzó.
Complerta, la promesa d'algunes hores dolces de nit i llibertat.....
Tots passen vora nostre i'ns diuen—Bona nit! Bona nit!....

Vé algu altri. Es una dona. Una dona que passa. Camina lentament.
Convalescenta encara d'aquella malaltia que tú, ma Reina Maga, am les teves
mans blanques, vas sapiguer cuidar.

Y diu aixis:—«Santa nit!...» Quina benedicció!

Passa un nin... «Santa nit!!»... Potser era Nostre Senyor?...

Oidá! Ben bona, ben santa ha de ser aquesta nit de Juny.

Oda del Juliol

Vora la mar, que bella passejada! El dia era com mai hermós i clar. Ni un sol núvol
del cel enterbolia, la blava y solemnial serenitat.

En blava y solemnial serenitat, dormia el cel i'l mar, tot lluminós. Al lluny els pins
dels boscos verdejaven. Y les sorrines resplendien d'or.

En las sorrines resplendentes d'or, s'ha abatut el meu cos á reposar. Y vet-aquí
que, de no veurê'l mon, el mon m'ha aparegut am claretat.

El mon m'ha aparegut am claretat: éll era mon reialme y jo son Rei.

Vina á les platjes, oh amorosa mia! que en mitj de la blavor del mar i'ls cels; da-
munt del trono d'or de las sorrines; del sol entre la pluja resplandent; tenint per corte-
sans els pins dels boscos, i per orchestra la de tots els vents; en nom del Pare, el Fill i'l
Sant Esprít; jo Senyora y Regina te faré, de medetarranis i d'atlántics.

Petita cansó d'Agost

Vols venir, oh ma Regina, fins els cims á passejar?

No t'espanti pas la boira; en sent dalt s'aclarirà.

Eura feble que no matas i tens set de pujar allí:

Dom el braç. Seré ton roure, perque'l pugues assolir.

En sent dalt, veurém en l'aire, altres vies á pujar.

Els limits no'ns fan ditxosos. Sols es dolç el no acabar!

ORIOI MARTORELL

Berlioz

Coincidint ab l'estreno a Barcelona de la *Damnació de Faust* hem cregut oportiu traduhir i donar a coneixer un fragment del estudi de Mr. Georges de Massougues (1) titolat «*Berlioz.—Son œuvre*» publicat poc després de la mort del notable i fins ara mal comprés autor de la obra avans citada que per primera volta s'ha posat ara en lo Gran Teatre del Liceu de nostre ciutat.

* * *

«Berlioz es lo més sincer, lo més emocionat, lo més profund dels artistes i dels poetas del segle XIX; Excloeixo Spontini i Beethoven porque'm semblan més aviat clourer l'altre segle que començar el nostre. Geni ple de delicadesa, de sobrietat, i de tendresa i gracia més que de forsa, concebint no obstant la grandesa i exprimentla ab més noblesa que cap dels moderns, ánima dolça i apasionada i ensemps, atormentada i serena, naturalesa distingida fins al refiament, no arrivant a la simplicitat mes que per esforços, Berlioz es de son temps per certs costats i s'en allunya per altres. Lo que l'en ha allunyat fentlo retrocedir, son segurament sas més bellas cualitats: una sinceritat absoluta, jamai cap ripi, cap adorno superflu, *cap rebuscament d'efecte, cap concessió a la moda, cap banalitat* (condicions indispensables pera tenir éxit: Meyerbeer prou ho sabia ben be); en fi una sola preocupació, la de expremre tan fidelment com fos possible un pensament sempre elevat. Las obras així concebudas van lluny i duran llarch temps, mes son massa discretas per arri-varhi depressa.

Jo crec que Berlioz sentia que la decadencia de la música havia començat i per aixó no deixave l'estudi de las obras del temps passat cual estudi feya ab una admiració entusiasta. No mes cal veurer sos diferents trevalls de crítica, es trovará en sas memorias quins arrebatats l'hi excitaven l'*Alceste*, *Orfeo*, *Armida*, los dugues *Ifigenias*, la *Vestal*, *Ferrand Cortés* i tota la *gran trassa* de Beethoven. Pro es en sas obras musicals allá ahont es més interesant encar cercar lo rastre d'aquestas «adoracions» com ell mateix ne deya. No es pas que propiament parlant fos deixeble de cap d'aquests grans mestres i que en la seva obra hi hagués el més petit contagi de cap clase d'imitació, pro es qu'ell bebia son ideal a las mateixas fonts i per aixó malgrat lo desarrotllo artístic enmitj del cual vivia, malgrat las tendencias necessariament modernas de sa inspiració, Berlioz ha quedat *clásic*.—Aixó deixarà parats a molta gent; no obstant la cosa es clara e indiscutible per cualsevol que l'haigi penetrada.

Es precís parlar detalladament de son estil, de sas formas particulars?.. Ab tot i son parentiu ab aquestas grans i nobles genis, ab tot i la atracció natural que'l

(1) Sincer admirador de Berlioz ab qui feu coneixensa poc ans de sa mort accedint a una súplica del mestre.

portava vers ells, com tot mestre digne d'aquest nom, no s'assembla i ningú mes que a ell mateix. La riquesa de la seva harmonia i sobre tot el calor de sa instrumentació son qualitats que sos enemics mateixos forçosament han hagut de reconèixerli i s'en venjan parlant d'excesivas sonoritats de violència estrepitosa i extravagant i jamai cap crítica sigué més mal intencionade ni més falsa. Per adquirir la veritat, cal fer contrapés exacte a aquestos judicis descabellats i Berlioz, com he dit, es modern per més d'un cop de vista, i naturalment, son sentiment no podia tenir la calma grandiosa del de Gluck; la passió en ell, es més atormentade, més violenta, ho comprench, pró al mateix temps es més refine: aixó es lo que falta a la época. Justament la dolcesa i la proporció que son sas qualitats natives treuhen la cara pera combatrer aquesta tendencia general a l'*excés* en lo cual ha caigut menys que cap altre. Per mi el càrrec que l'hi faria potser de més bona gana, seria precisament un colmo de delicadesa, de sinceritat i de comediment que devegades l'hi fa cercar el sentiment ab massa cuidado ahont aniria mellor esboçar-lo a grans trets y es lo qu'he cregut veurer i per exemple, en lo seu *Himne à la France*.

Berlioz es un geni profundament i esencialment melòdic. Demano perdó als doctes *magisters* que han decidit lo contrari. La melodia d'una claretat, d'una precisió de sentiment extraordinaria, apareix talment tant neta a tots aquells que lo *coneixen*, que no poden esplicarse, després la resistencia del públic i dels seus mestres. La rahó es sencilla, no obstant i las formas melódicas de Berlioz tenen dos defectes considerables: l'originalitat i la distinció. Que un músic (com Meyerbeer, p'el cas) siga original i nou en sos efectes armònics, el públich i la crítica l'hi perdonarán facilment per la rahó sencilla de que no s'en adonarán; pro aixó será solsament ab la condició necessaria de que aquestes llampants vestits armònics vesteixen melodies banals rebuscades. En mitj de tots els grans efectes musicals que componen una partitura séria, el francès (1) no destingueix més que dugues cosas: el ritme i el contorn melòdic; encare es necessari que el ritme recordi més o menys un moviment de dança, que la melodia en porti a la memoria si fa o no fa una altre ja conegude i sobretot que's divideixi en petites frases curtas, «fácils de retenir.» Interrogueu la inmensa majoria dels nostres *dilettantes* i veuréu que no més arriba a aquí tota llur poética. Sortint d'aixó, no hi ha pas remei pel músic i Berlioz tampoc s'ha salvat d'ells. No haventse préocupat mai de compondrer aires «fácils de recordar» sino d'expresar sentiments verdaders y elevats; sa grandesa d'anim haventli privat sempre de cedir, sobre aquest punt, a la bestiesa ds la multitut, els mandataris del públic sobirá l'hi han donat eixa sentencia: No té melodia!—I una cosa que sorpren es que aquesta condempnació crudel no l'ha pas aturat ni menys torbat ni un sol instant.—Aixís la melodia de Berlioz es clara, precisa, expressiva, sobiranament distingida, i, per sobre de tot aixó, d'un caràcter particular que reconeix tot seguit. ¿A qué es degut aquest caràcter tant personal?.. ¿d'ahont ve aquest

(1) Mr. Massougues es queixava del seu poble ¿qué dirém are nosaltres del nostre?..

accent ardent i tendre a la vegada qu'es el fet més sorprenent?.. ¿Ve de la freqüència de las moderacions?.. ¿Es dels nombrosos intervals de semitó qu'ellas portan?.. ¿ho fa la llargaria inusitada de la alenada melódica?..

Jo no ho se, pro qué se m'en dona? L'istil es diferent perque es un altre home i jo no veig qu'es pugan explicar altrement las diversas maneras dels mestres.

Aquest es Berlioz; pro una paraula el retratará mellor que tots els análsis del seu talent: es un poeta. Un músic no es res sense aquesta condició, ho se, i Gluck, Beethoven i Spontini eran tan grans poetas com Corneille, Shakespeare i Racine; mes avui dia Berlioz es l'únic, o poc s'en hi falta, en el cual la inspiració tinga aquesta elevació sublim. Pensa com a poeta i crea com a músic; d'aquí en resulta sa expressió penetranta, son sentiment profund i verdader. Ningú ha estimat ab un amor semblant, ningú a traduhit més dignament aquests reis de la poesia ab els quals se sent germá; cap altre, cap més, en nostre segle, ha comprés i produhit com ell las dolças armonias de la natura i los eternals sofriments de l'ánima humana.

Es hora de acabar aquest estudi. He presentat al gran músic que acabém de perdre molt diferentment de com s'estava acostumat a veure; pro com ja he dit i explicat, Berlioz no es conegut i ho será dificilment. Un cert mal-entendre i una especie de prevenció dels quals es víctima fa més de trenta anys. el fa condemnar sens compendre'l, l'hi fa atribuir, valentse de la fe en las críticas, una fesomia qu'es completament oposada a la seva. Cuan temps encare ha de durar aquest *qui pro quo?*.. Es el secret de la bufada caprichosa que fa giravoltar la veleta del gust públic; pro, sense cap dubte, Berlioz no será mai plenament comprés per la multitud i com tots los talents aristocráticos, com todas las naturalesas delicadas comedida i profunda, jamai aquesta ánima distingida, tendre i apasionada será verdaderament penetrada sino es més que per un petit nombre d'ánimas. Mes que hi fá?... Es aquest petit nombre d'ánimas lo que forma «la petita esglesia invisible dels elegits» de la que parla Diderot i ahont «els apóstols clandestins obran poc a poc la conversió dels tontos.» No necessitan altre rotllo, aquests genis plens de valor com aquells dels grans segles, desdenyosos o ignorants dels gustos de l'época i que no saben costejar més que a llur quimera ideal i aquestos no tenen res que ferhi ab las *majorías*, i avui dia menys que mai, ja que ellas semblan embrutirse cada vegada més sota el jou de la reina Democracia i la déesa Materia.

Doncs, si Berlioz no es comprés del seu temps, res més natural i al mateix temps, res més gloriós per ell. La «petita esglesia dels elegits» es encare «invisible», pro aviat engrandintse fora la llei a aquesta massa, que no ho compendrà poc mellor que avui pro que no obstant ho aplaudirá. Allavoras Berlioz, avui tant insolentment abandonat, será per tothom lo que veritablement es, es a dir, el més gran músic del segle: cuasi igual que Spontini tan oblidat i tant poc comprés com ell a nostre época, superior a Méhul per la riquesa, a Mendelsshon per la claretat i per la passió a Weber, a Wagner per la sinceritat i la profundor, a tots els francesos p'el

génit, a tots els italians per la superioritat d'un art sever sobre una escola material, sense convicció i sense dignitat.

Jo no ignoro que tot aixó que acabo de dir podrà semblar estrany al gran nombre dels que no coneixen a Berlioz més que de reputació; desde are, no obstant, pe'l que sab observar, aquest gran nom escampa de quant en quant lluhissors devan las que palideixen els noms moderns. Cap geni no es mai completament desconegut i en quant a Berlioz, com diu un de sos biografs, «no te éxit, pro te gloria». Jo parlave un dia ab Chenavard d'aquesta fonda injusticia del públic a sa manera de veure: «Certament, no's comprén, em respongué, pro mirau mentrestan: Berlioz no te a Alemanya i per tot menys a França un renom considerable?.. No te allá i en altres llocs un grupo d'admiradors entusiastes tals com solsament els suscitan els de la gran rassa? Encare que s'hi trovi ab altres de menys dignes... no es membre de l'Institut?.. La major part dels músics que poden dirse més *ditxosos* no s'inclinan devant d'ell anomenantlo llur mestre?.. Gounod, ja ho sabeu, s'exalta al sol nom de *Troyans* i de tantas obras mestras i devant sos amics, en societat, tot sovint canta Berlioz... Ensajeu de trasgirversar els papers y mireu si Berlioz podria cantar de Gounod?.. Impossible.» Chenevard tenia rahó i en efecte, si els triomfs de Berlioz son raras qui n'ha tingut mai de més esclatants?.. Jo deixo apart tots els que ha recullit al estranger, desde els debuts de sa carrera fins aquest immens éxit del darrer any de sa vida a S. Petersburg i a Moscou. Mes qui pot equivocar-se sobre el carácter i la significació d'aquestas ovacions extraordinarias que aclaman de tant en tant son nom en nostre estrany París?.. Em recordo que, fa dos anys, al Palau de la Industria, a l'ensaig general d'un concert en el cual figurave una de les seves obras el mil doscents músics de l'orquesta, distingintlo en mitj dels concurrents entre altres compositors que'l públic havia aplaudit, l'ovacionaren durant més de deu minuts ab vivas y bravos. Un espay altre vegada, ja fa alguns anys, Padeloup donave a coneixer el *septimino dels Troyans* en un concert de beneficiencia. La platea era ocupada per la aristocracia, mes tot lo triat intel·ligent dels seus habituals oyents s'havia agrupat en las gradas mes elevadas del circo. Lo programa era superb i els oyents d'aquets darrers llocs, aquells que no hi havien anat ni per caritat, ni per moda, sino únicament per amor á las grans cosas, es trovaven vibrants, exaltats, plens de febre, escoltant totas aquellas obras mestras. La detestable overtura del *Profeta* de Meyerbeer, que feya mal bè aquell hermós conjunt, fou xiulada per alguns joves del Conservatori, i, acostumat al poc discerniment del públic, coneixent sas prevencions impacables, tremolave per la sort del magnific septimino que venia. Esperave tot espantat y vareig rebrer una sorpresa àgradable: tant bon punt hagueren sonat els darrers acorts d'aquest himne infinit d'amor i de pau, aquestos mateixos joves i tot el públic ab ells, esclataren en una tempèsta de bravos com no n'he sentit cap més en ma vida. Berlioz hi era, amagat a las darreras filas, i a penas lo descobriren que per l'home fou oblidada l'obra, que,

son nom corrent de boca en boca, en un moment aquells quatre mil espectadors es trovaren drets, entusiasmats i las mans estesas vers allà ahont se'l mostraven. La casualitat m'havia fet lloc aprop de Berlioz, i jamai oblidaré la escena a la cual vareig assistir aquell dia i aquest nom que la multitut sembla ignorar, l'havia après en un minut i el repetia mentrestant com aquells dels heroes per ella escullits. Ell semblave oprimit sota el pes d'une de las més grans emocions de sa vida i la testa baixa sobre son pit escoltave totas aquellas bocas anomenantlo cridant: «Visca Berlioz!» i quant alçant la testa, veigé sas miradas, i sos mils braços estesos vers ell, de tots els cantons de la immensa sala... no ho pogué soportar; tremolá, volia somriure i esclatá en sanglots... No sigué ell sol; jo vareig veurer allá homes ab els ulls plens de llágrimas, i crec que verdaderament tothom plorave.

Aquell dia veigí com se forman los raigs de l'aureola de la gloria i vareig comprendre tota la consoladora veritat de la frase de Diderot i com «la petita esglesia invisible dels elegits, obra en certs moments la conversió dels ignorants.»

GEORGES DE MASSOUGUES.

Traducció de J. LLONGUERAS.

Traduccions d'Horaci

A la seva Musa

(Oda XXVI-Llibre I)

*Puig que so de las Musas benvolgut
desd'ara faig tribut
dels meus recels a la ventada inquieta
pera que se'ls emporte al mar de Creta:
ni vull saber quin sia'l Rey excels
que es més temut en la regió dels gels
ni menys per quin mal fat
esdevé Teridátes aterrat.
Tú qui en las fonts puríssimas t'hi gosas,
oh dolça Musa, ab flors ben soleyosas
corona amablement
lo front de Lamia mon amich plascent;
y ja que si'l teu hálit no'ls inspira
no res son els meus cants, ab nova lira
de notas Lesbianas
son nom consagra junt ab tas germanas.*

A Salusti

(Oda II-Llibre II)

*Tu qui menysprehas la riquesa oculta,
no te, Salusti, cap valor la plata
sino cuan ella ab moderada usança
brilla en la vida*

*Per sa paterna, generosa oferta
s'inmortalisa'l noble Proculeyus (1)
y ab vol altíssim la viventa fama
canta sa gloria.*

*Ab més fortuna regnarás, si domas
ansias avaras, que si la remota
Gádes unexes ab la Libia e imperas
sobre Cartágo.*

*Son mal l'hidròpich indulgent agrava;
ni s'alleugera si de son cos pàlit
y de sas venas la malura sópita
s'ensenyoreja*

*La virtut vera refusant altiva
del rústech poble l'enganyós sufragi
nega a Phraátes retornat al sóli
l'excelsa ditxa,
y'l front corona de llozers y palmas
y'l seu impéri sobre aquell aferma
que ab la mirada inconmovible guayta
las vils riquesas.*

Als amichs

(Oda II-Llibre III)

*Enrobustit en la milícia asprosa
aprenga'l jove a soportar, amichs,
la pobresa anguniosa;
y brau genet de llança poderosa
será l'espant dels Persas inimichs.
A la intemperie visca solitari
y entre perills que'l fassan estremir;
y desde'l mur contrari*

(1) Cavaller romá y amich d'August: partí la seva hisenda ab sos germans, cuan per haver lluytat a favor de Pompeyus, foren ells despossehits de sos bens.

*ab la esposa del dèspota adversari
la adulta verge exhalará un sospir:
"Ay! que no vulga mon espos, encare
poch destre, provocar al lleó ardit
a qui ningú fa cara,
cuan per la rabia dominat s'esvara
y per mitj de las morts romp decidit."
Per la patria morir en la escomesa
es dolç y honrós: la mort també més tart
del fugitiu fa presa
ni perdona tampoch la juvenesa
d'espallla temerosa y pas cobart.
Ab puríssims honors fulgeix inmoble
la sagrada virtut que's desenten
de la repulsa innoble;
ni al volander arbitri del baix poble
dexa ella sas insignias o les pren.
Sobre la xusma y mundanal escoria
ella alsa'l vol ab sobirá desdeny
y desclohent la gloria
als que son dignes d'eternal memoria
per insólitas vias els empeny.
Son premi te'l silenci que's demostra
fidel: jamay ab mi s'ajuntará
ni sota un mateix sostre,
ni en un mateix navili aquell que mostra
de Céres els secrets al mon profá.
Que si'l gran Jove a voltas s'ensomia
y uneix el criminal ab l'ignoscent,
per tardarol que sia
sempre no obstant sol arribar el día
en que'l cástich alcansa al deliquent.*

MN. LLUIS GISPERT Y CASELLAS.

La sacsadora de la sal

Rondalla popular

Vetaquí que era un pare que tenia tres fillas y un dia es va comensar a dir:—Quina deu ser la que m'estima més? Si será la gran? Si será la chica? O potser la mitjana? No hi ha remey! Ho vull saber de totes las maneras!

Ell que sí, que s'en va a la gran y li diu:—Tú gran, com m'estimas a mí, m'estimas gayre?—Y diu la noya:—Jo pare us estimo com el bon pa.

—Y tú mitjana, com es que m'estimas?—jo us estimo com el bon vi.

—Y tu petita, com m'estimas tú?—Jo pare, com la bona sal.—Com la sal has dit, tan aspre y malbona! ja t'en pots anar de casa, que tu no m'estimas gens. Vesten desseguida, que no't vull veure may més!

La noya va marxá y s'en va anar pels camins, tot plorant y sense trobar dingué que s'en compadís. Al últim troba una vella que li diu:—Donchs que tens noya, que ploras tant?—El meu pare m'ha tret de casa, perque li he dit que l'estimaba com la bona sal!

—Ay desgraciada! y no més perxó t'ha tret? No t'espantis, que jo no t'haig de dexar fins que estiguis ben colocada.

Vetaquí que s'en van totes dugas y varen anar a una casa de pagés per veure si las volian acullí. La gent de la casa varen dir que prou, pro que haurian de dormir al galliner. Ellas com que estaban cansades si varen conformar, y al vespre els donaren per tot sopar un pinyó, una nou y una avellana. Vetaquí que la noya s'en va anar a dormir sense voler menjar res, perque la vella on tingués la part tan escassa. Vetaquí que la vella quant la noya dormia, va llevar la pell d'una gallina y en va fer un sarronet, y hei va ficar el pinyó y la nou y la avellana, y l'endemá dematí la vella aquet sarronet el va donar a la noya, dientli—que may que trenqués el pinyó, o be la nou, o be la avellana, que en treuria un vestit que seria cosa preciosíssima.

Caminant sempre totes dugas, arribaren al palacio del Rey, y la vella demanaba si volian llogar una noya per ferlos riure. Els del palacio varen respondre que cabalment necessitavan una minyona per l'ofici de sacsadora de la sal. La noya va dir que la feyna li agradava; l'única cosa que li dolia era tenir de dexar la vella que tanta companyia l'hi havia fet. Pro no hi havia remey; es varen despedir y may més se n'ha sentit parlar d'aquella vella ni es comprén qui podia ser.

Vetaquí que la noya moltes vegadas tenia de vetllar fins entrada la nit, per acabar de pasar la farina, que era una de las feynas que li tenian encomanadas, y per distreures un dia va trencar la nou y va sortirne un vestit tot de canaris blanchs, que cada un feya el seu cant; un altre dia va trencar la avellana y troba el vestit de perlas més esquisidas que s'hagin vist may; trenca el pinyó y fillets quina

lluhidera! tota la roba era texida de diamants que no sabriau quin feya més resplandor. Y com que ella era tan maca y no s'els podia posar, devegadas quant passaba la farina, s'en posaba un, y axis se consolaba una mica.

Vetaquí que per no sé quin sant, varen donar tres balls en un saló del Rey, que hi vingueren gent de totes las parts del mon. La noya va demanar a la Reyna si li dexaria anar a veure. La Reyna va dir que: bueno—pro t'haurás d'arreglar una mica.—La noya s'en va al cuarto y es va pentinar y va dir a la Reyna:—Vaig be axis?

—Sí, molt be; pro cuidado en fer nosa per allí. Ves que no t'hagin de treure. Y afanyat a tornar d'hora.

Cuant la noya va ser a la escala es posá el vestit de canaris blanchs, que no feyan sino cantar, y feya tant de goig que axis que arribaba al saló ja el fill del Rey s'en enamoraba y li va comprometre tots els balls. Mentres ballaban, ell, que ja no tenia sossego, li va preguntar d'ahont era, y ella va respondre:—De Rebatrer-porta-y-paret! Y no la va poguer treure d'aquí! Quant més li demanaba, ella responia:—De Rebatrer-porta-y-paret!

Encabat el ball el Rey la volia acompanyar y ella no ho va comportar de cap de las manera, axis es que el Rey s'en va anar als guardas dientlos que no la dexessin passar y que espiesin quant sortiria. Tal dit, tal fet; va ella per sortir y els guardas li donan l'alto ab l'ordre de no dexarla sortir. Y ella:—Oh! y que pasaré— y ells:—Oh! y que no pasará! Fins que la noya s'arrenca un grapat de canaris y els hi tira per la cara y mentrestant ella s'escapa escalas amunt y ja no la van saber trobar.

S'en va al cuarto, es treu el vestit y torna a la Reyna y li diu:—He tornat prou d'hora?—Sí, axis m'agrada que tornis com t'he dit.

Vetaquí que sense tardar gayre, arriba el fill Rey, y va dir a la seva mare:—Ay mare! He vist una noya que si no m'hi puch casar, jo'm tinch de tornar boig!

Y sa mare li diu:—Donchs que no l'hi has demanat d'hont era? Parlant la gent s'entenen.

—Oh, prou que li he demanat, pro sempre m'ha respost: de Rebatrer-porta-y-paret...

—Veyám si demá li treus alguna cosa més. Y no t'amohinis, que ja farém per manera de que us caseu!

Vetaquí que l'endemá la noya (la sacsadora de la sal) també diu a la Reyna:—M'hi dexariau anar una mica a veure com ballan? Deseguit torno a ser aquí!

—Ves, pro veyas d'arreglarte y de tornar d'hora com ahir.

La noya quant va ser a la escala, es posa el vestit de perlas, que ja us asseguro jo, que si bonica n'era un dia, més bonica n'era l'altre. El fill del Rey, que ja guaytava si la veyia, també desseguida va ser amatent de demanarli tots els balls, y mentres ballaban, no la dexaba respirar demanantli cóm se deya y de quin po-

ble era, y que se jo que mes.—Soch de Rebatrer-porta-y-paret! y tornaba—Soch de Rebatrer-porta-y-paret.

El fill del Rey que ja no sabia ahont tenia el cap, va perdre la paciència al veure tanta perfidia y va anar als guardas per dilshi:—Avux si, que si la dexeu passar, us tancaré mitj any al calabosso! Veurém qui podrà més si ella o vosaltres!

Pro al hora de marxar, en un moment que el fill del Rey estava distret, la noya que s'en va cap a la porta y comensa a disputar ab els guardas, y ells que no y ella que sí... agafá un grapat de perlas y els hi tira per la cara y mentres las cullian, ella ab una revolada s'escapa al cuarto, es trasmuda y torna cap á la Reyna per dirli:—He tornat prou d'hora avuy?

Sí, axís m'agrada que siguis ben creyenta.

Al cap d'un rato arriba el fill del Rey exclamantse:—Ay mare! jo'm tornaré boig, pera mí no hi ha remey! sense aquesta noya jo no puch viure!

—Y ja l'hi preguntas d'ont es?

—Sí, sí, y sempre em respon per tota contesta: de Rebatrer-porta-y-paret!

—Veyám demá, ten paciència fins demá.

Y l'endemá també la noya torna a demanar per baixar a baix y la Reyna:—Bueno, pro torna com ahir!—Y la noya es posa l'altre vestit de diamants y s'en va cap avall y axís que arriba, el fill del Rey ja va ser allí... y també per l'últim dia no la va deixar en sol ni en sombra y també la mateixa manera de preguntarli d'ont era, y la noya de respondre dient: de Rebatrer-porta-y-paret... y el fill del Rey de trobar els guardas dientlos que si avuy s'escapaba, no hi hauria perdó per ells y tots serian fusillats. Pro també la noya va escaparse tirántlosi els diamants per la cara... y cap amunt a treures el vestit... y a demanar a la Reyna si havia tornat prou d'hora...

—Sí, sí, vaja ja comprench que ets bona minyona, no't quejarás de mí.

Pro desseguida ve el fill del Rey que ja no's podia contenir de despacientat que estava. Y diu a la seva mare que tenia el determini fet, d'anarla a buscar y rodar el mon fins que la trobés. Pro la noya, que era prou tunanta, s'ho escoltava tot pel forat de la clau, y com que sabia de lletra (perque el seu pare n'hi havia fet ensenyar pels mellors mestres) va omplir tota la escala d'uns papers que deyan:

D'on vens y cap on vas—que'l qui cercas a casa el trobarás!

Ont vas y d'ahont vens—que'l qui cercas a casa el tens!

Vetaquí que baxa el fill del Rey fet una furia y comensa a trobar aquells papers y a rumiar lo que volen dir. Diu a sa mare:—Veurém que será axó? Axó es alguna senyal posada per aquella traydora!

Y la mare allavors que ja debía tenir alguna sospita diu:—Vols creure que será la sacsadora de la sal! Cuant ella va arreglada fa més goig que dingú. Are passa farina, anemla a guaytar, veyám si la conexerás!

Mira pel forat de la clau y... Ay, Deu meu, si es la mateixa! Que obri, que

obri deseguit! La fan obrir sense donarli temps, y cuant va sé oberta deseguida li fan explicar tot y com havia vingut, y d'ahont era, y com se deya y qui sab cuantas rahons.

Cuant van estar ben entesos, el fill del Rey deseguida deya, que's volia casar sense pasar molts dias. Y la noya cop d'esclamarse:—Ay com el pare ho sabrà!—Dexal estar al teu pare, que no't va voler fadrina, tampoch te voldrà casada...

Y es van casar y van fer unas bodas que ya os ho podeu pensar. Allí no hi faltaba res, els capons y gallinas a dojo, y tot lo mellor del mon. Vetaquí que cuant va ser el temps, varen arreplegar una criatura, que may s'en havia vist de tan guapa... y tant y tant ho va demanar la noya, que van fer venir el pare perque fos padrí. Y cuant van tornar del bateig, varen guarnir una festa que va durar tota la tarde, y al ser al sopar, las viandas més esquisidas del mon eran allí;... pro totas sense sal, que al cuynarlas van donar ordre de que no hi posesin una engruna de sal.

Vetaquí que mentres menjaban el Rey va demanar al seu sogre si la vianda era bona... y va dir que sí, pro que no hi havia sal... Vetaquit que la noya deseguit va respondre:

—Ay pare, no'm deyau que la sal era cosa dolenta y malbona! Perxó no n'hi hem posat. Que ho diguesim nosaltres que sense sal no ens podém empasar res.

Allavoras el pare va comprendre que la seva filla l'estimaba mes que dingú, va anar allí y la va abraçar y li va demanar perdó plorant.—Ay filla meva, perdónam, perdónam, que no sabia que m'estimessis tant!

Y li va agafar una basca que va durar més d'un'hora, pro encabat, cuant va tornar en sí, may més se va separar de la seua filla y es van estimar fins que va morir.

LA SENYORA PEPA.

Prometatje

*¡Oh dona, la humil!
vull ferte ma esposa;
qui'm mena'l voler
que'm meni la casa.
Serém molt més forts;
farém nostra tasca,
tu avora la llar
jo aprop la finestra.
Tu avora del foc
capdella, capdella*

*la troca sutil
del fil de la vida,
jo al mitj de la llum
desgrana, desgrana
la espiga gentil
del pa de la vida.
Per llá cap al tart,
la feyna acabada
prop teu m'aseuré
per dirte a l'orella
molt poc a poquet
la troca capdella
que'l fil que es tan fi
s'esbulla, s'esbulla.
Capdella ben be.
la troca preuada
a troços cotó
i a troços de seda;
primer lo cotó
capdella, capdella
i així't semblará
tota ella més bella.*

*Jo'l boll llensaré,
lo boll que boleia
i'l gra'l desaré
dins l'arca corcada.
¡Capdella ben be
ma bona estimada
la troca sutil
del fil de la vida!*

MAGÍ SANDIUMENGE.

Avril-1903.

La qüestió social

I

La qüestió social no es la mateixa per tot arreu, ni per tot arreu te iguals termes e importància. ¿Per qué existeix a Espanya? Perque principalment, una gran part de la societat, y, sobre tot, las classes directoras, no están de acort sobre punts fonamentals ab els quals no hauria d'existir divorci. Aquesta es l'hora que a pesar dels nostres fums de progressius y tolerants, de civilisats y lliures, no hem arribat á fixar un estat de dret comú, permanent, y adhuc definitiu, en lo que correspón al bon govern del poble. No tot está per dir, pero tot está per fer. La ficció, la indecissió, la inconsciencia, la imprevisió es lo que'ns mou; enganyant y enganyantnos sempre es com vivim. Y una societat que no te establert un estat de dret ab l'assentiment y'l respecte de tots y que viu constantment ab institucions interinas; una societat que no fá cas dels principis vitals y que no te bases, no es una societat, no es un organisme complert, sino un munt de cossos desordenats qu'está sempre á disposició de qui primer el remou y'l trau de lloch.

Y puix aquesta societat no te aqueix estat de dret comú, acceptat y ben vist per tot-hom, el més infim esperit de conservació aconsella que'l tinga y l'establezca la representació legal del Estat, els qui la máquina del Estat manejan, els qui venen obligats á imposar reglas substancials de bon viure al poble. La desorientació regna en primer terme allá ahont deuria imperar la fermesa. Si no hi ha direcció, ni conviccions á dalt, ¿cóm pot dexar d'existir una qüestió social á baix? Si encare entre governants y gobernats, entre amos y treballadors, entre pobres y rics no hi há conformitat en res fonamental y comú; si encare ningú sab quins son els verdaders postulats de aquesta qüestió, ¿cóm se vol resórdrela? ¿Cóm se vol qu'ella no provoqe conmocions y conflictes? La culpa no es del caball que's desboca, sino del carreter que no sab menarlo.

Las escolas més avansadas, fins aquellas que semblan més revolucionarias, han de reconéixer que hi han teorias licitas é ilicitas, puix la experiencia ha ensenyat que mentres s'ha permés predicar contra Deu, no s'ha permés predicar contra la República. Si, donchs, l'interés de las institucions políticas no admet la propaganda de ideas que al traduhirse en fets pugan produhir la cayguda y destrucció dels organismes de govern, ab doble motiu y ab més lógica pot exigir la societat que per cap istil se atente contra'ls seus elements constitutius. Per lo tant, si no es licit fer armas contra l'Estat politich, menos licit ha d'esser ferne contra l'Estat social, y mentres aquest Estat no disfrute sisquera de las mateixas garantias, mentres la societat visca sense reglamentació en lo fonamental, en lo que á tots convé y a tots pertoca é interessa, es en vá esperar que'ls pobles gosen de pau y harmonia.

Y tampoch n'hi há prou ab possehir aquexa que'n podriam anomenar *vis medicatrix naturæ*, si'ls encarregats de fer complir la lley, comensan per infringirla, si l'Autoritat es la primera en donar el mal exemple, com succeheix á Espanya, de no concordar la seva acció ab lo qu'ella mateixa ha legislat, perque si no hi há forsa moral en els que manan ¿cóm hi pot haver respecte en els que obehexen? El pare que tracta de corretgir al fill, cal que avans se corretgesca ell, y mal podrá tirarli en cara la seva relaxació, si'l pare viu més relaxat que'l fill. Acceptat un principi s'han de acceptar sas conseqüencias. Obrar en contradicció ab lo que's te obligació de reprimir ha sigut sempre la característica d'Espanya, y un Estat ahont aquesta antimonía es permanent, per forsa ha d'esser estéril pera'l be.

Me fan verdadera llástima tots aquexos xerrayres que pretenen posar terme á la qüestió social y no saben acabar ab la seva tonteria. Volen que hi haja ordre pels carrers y ells no'n saben tenir en la Cambra legislativa. Parlan de la severitat del Códich contra'ls malfactors y ells delinquexen setcentas vegadas, set cada setmana. Fan com els periódichs que's diuhen sensats y moralisadors y embrutan las sevas planas ab qüentos llefiscosos, ab anuncis d'espectacles pornográfichs y ab ressenyas de corridas de toros. El desordre en el pensar no pot portar altre cosa que l'arbitrarietat en el procedir.

Las agrupacions radicals que perseguexen la destrucció de tot lo existent, son lógicas quan portan á la práctica lo que predicán. Las teorías de aplicació a la gobernació del Estat y a la direcció social se sustentan y's propagan, no pera mantenirlas en estat de crisálida, sino pera convertir las en papallona. L'esfors del pensament y de l'activitat humana van a la satisfacció, á la feconditat, el éxit y no a la esterilitat y al ensopiment. Recordo qu'en Salmerón, essent President del Poder executiu l'any 73 del segle passat, s'esgargamellava á las Corts contra las amnistias y deya que pera ell no hi ha diferencia entre'ls delictes comuns y'ls anomenats delictes polítichs, y no reparava l'infelis que sense la comissió de un gran delicte polítich ell no hauria arribat al lloch que ocupava, puig si criminals eran els carlins y els federals revoltats contra lo existent, criminals havian sigut els que's revoltaren contra la monarquia. Y res s'hauria enderrocat si avans no s'hagués propagat la idea d'enderrocarlo.

Peró ¿es que a Espanya podrian els governs cohibir, privar de fet, en *realitat*, la expansió de qualsevol idea? ¿Es que a Espanya es possible que las energias dels governs tingan eficacia? No, perque la representació del Estat careix de forsa moral, es débil, y no te cap vincle de relació positiva ab el poble. La cobardia resideix especialissimament en els polítichs espanyols y es sintoma acusador de la feblesa del seu prestigi. Es més: la cobardia dels polítichs es filla de la falsetat dels seus sistemas y de la incorrecció dels seus procediments. Ells saben que governan contra dret y sempre ab injusticia; saben que'ls pobles viuhén enganyats y adolorits per la seva xerrameca y'ls seus egoismes: y com qu'ells no tenen conviccions verdaderas ni solidés en la seva posició, a la més petita sotragada, aixis que's mouhen las fullas dels arbres, se preocupan, tremolan y fingexen una preparació bélica que no respón pas al estat del seu esperit. La experiencia ensenya a Espanya que'l predomini del govern se adquireix en virtut de la conspiració y de la rebeldia; que'l Centralisme deu la seva preponderancia a la insurrecció de las bayonetes, y de aquí en vé la inseguritat del poder. Per atreviment ó per sorpresa s'es acaparada la direcció dels serveys públichs; per ambició ó per odi s'es concentrat lo temperament de las regions en una voluntat única; per orgull o per tonteria s'es sotsmesa la llibertat a la definició dels *parlamentaris*; y reduhits els pobles a la impotencia de tota iniciativa, obligats a vestir la camisa de forsa dels partits polítichs que's nodrexén de la corrupció, ¿qui es capàs d'evitar que la resistencia ó reivindicació's manifeste en una o altre forma y que tothom se revolque en la indignació cercant lo recurs més adequat pera assolir las garantias que a cada qual pertanyen? ¿Cóm no han d'ésser cobarts els polítichs espanyols, si no tenen rahó, si'ls falta fé, si un remordiment interior els acusa de farsants y de arbitraris? ¿Si no tenen solució pera res, cóm poden curar ni ordenar res?

Per altra banda el Centralisme es una activitat negativa, y per lo tant impotent pera acertar en lo diagnóstich de las enfermetats socials, puix la excesiva extensió dels debers y la inmensa amplitud del camp de operacions no permet a ningú conéixer be y exactament la veritat dels fets, ni apreciar l'estat de opinió y conciencia

dels pobles. No es possible pulsar ni auscultar a un malalt per teléfono. Y com que lo que no pot ser no es, l'Estat centralista s'ha de valdre pera l'estudi y resolució immediata de tota las qüestions de delegats seus, qui, forasters allá hont viuhem y governan, e interessats ans que tot y per sobre de tot en sostenir ben alt el seu prestigi als ulls del Estat que'ls ha conferit sos poders, no sols están impossibilitats d'exercir ab fruyt la sua delegació per incompetencia y per ignorancia, sino que fins en el cas d'ésser competents y sabis, com que'ls fets se desenrotllan sempre en oposició al excludivisme y omnipotencia del Centralisme, els delegats del Estat se vehuen obligats a desfigurarlos pera no pertorbar ab cap acte el grandissim artifici en que vivim, la colossal ficció a que'ns havém sotmés, el funcionalisme convencional y arbitrari de tots els organismes.

Vol dir tot lo fins are apuntat que la qüestió social a Espanya es en absolut insoluble, puix pera resóldrela fora precis sométrens tots a una organisació natural, trobar un principi de vitalitat desde'l qual la societat desenrotllás totas sas accions e iniciatives, establir quelcom adequat pera'l respecte comú, restaurar las energias de la nostra constitució interna, fonamentar els nostres peus, junyirnos, en una paraula, a una civilisació y a una llei, base de las civilisacions y de las lleys successivas. Convinguém en un ideal, fixém un terme, determiném un estat de dret, y tota qüestió, sia la que's vulla, se resoldrà ordenadament, ab relativa facilitat, per la virtualitat dels elements indicats pera resóldrela.

II

S'equivocan de debó els que creuhem que la qüestió social es la qüestió obrera. Será aquesta *una* qüestió social, may *la* qüestió social. Ni sisquera la qüestió obrera es la de tots els obrers manuals, puix que en tots el conflictes ocorreguts y en cuantes exigencies s'han formulades s'ha prescindit per complert de la classe agricola, de la desvalguissima gent del camp, tant o més numerosa que la dels tallers y fàbricas. A la Societat li interessa que'ls obrers viscan harmónicament ab ella y dintre d'ella, pero aquest interés no es més que un aspecte de la qüestió social, ja que sols afecta a una part de la Societat y no trascendeix a la generalitat, al comú, sino quan per la violencia ab que's manifesta, per la pressió ab que's planteja, per la irregularitat dels procediments se arriba á pertorbar l'ordre social. Ademés, ni es possible que tots els obrers pensin igual, ni que tots per igual sufrexin, y essent aixis resulta una verdadera lleugeresa calificar de qüestió social un problema que ben poca relació tindria ab la Societat si no fos per la facilitat ab que se'l converteix de problema d'estudi en conflicte de ordre públich.

Examinada serenament la qüestió obrera, observats de aprop els mohiments de la classe treballadora, consultats els qui treballejan y no els quins fan discursos, se trobará que no es res més que una qüestió de doctinas, que una indigestió de teorias, que una exigencia de partit, puix se veurá sempre iniciada, moguda e influida pels obrers intellectuals y politichs. Sense la imposició de aquests, y adhuc sense els apassionaments y conxorxas que aquests portan de fora l'element obrer, sense la agitació que promou la premsa qu'en comptes de dirse senzillament *obrero* s'anomena socialista o llibertaria, las relacions entre amos y treballadors no's veurían tant sovint interrompudas, ni la seva interrupció conmouria gayre a la Societat.

La verdadera qüestió social es un altre. La qüestió més grossa de totas las qüestions, la que per obligació a tots ens afecta, la que per la seva complexitat e importan-

cia a tots ens deuria preocupar, es la qüestió del pauperisme. Aquí'l tenim el gran cranch que rosega las entranyas de la Societat. ¡Y ab tot, aquesta es tant injusta, viu tan distreta, que ben poch se'n ocupa y la deixa abandonada a la Caritat particular! Aquesta y no altra es la font del malestar social. Se arrelan las malas costums, crexen las necessitats, augmentan els vicis, ens domina a tots la vanitat y el luxo, y'ls pobres ja superan per tot arreu. La indigencia que va pel carrer pidolant una almoyna no es la indigencia que a totas las classes aclapara, que amagadament a tothom angunieja. Auscultém a la Societat y trobarém en son interior un clam fondo, pero general de sofriment y deficiencia de vida. Com més treyém els pobres dels carrers més s'omplan de pobres totas las casas.

Aquesta es la magna y única qüestió social, ja que desequilibra totas las forsas, porta la irregularitat a tots els organismes, fá coacció a totas las consciencias, y es la causa generadora de tots els conflictes. Reduhim la qüestió del pauperisme als seus termes naturals, y restaurarém las energias del cos social, harmonisarém a tots els estaments, disminuirém totas las otras qüestions. El malestar polítich, militar, professional, obrer, tot prové de aqueixa inmensa y aclaparadora grapada del pauperisme, que per tot arreu arriba y tot ho trantolla.

Es, donchs, de absoluta e imperiosa necessitat que la Societat se ocupe y preocupe de aqueixa qüestió, y que de un modo especialíssim las clases ricas y las que s'anomenan directoras reconegan que s'han de sacrificar e interessar pera restablir l'harmonia social. L'amar al pobrehome com a nosaltres mateixos, l'amparar, y protegir, y axecar al pobre y al desvalgut, no es sols un precepte cristiá, sino qu'es una lley de la economia social. Y pera complirla degudament no bastan els sermons y una migrada caritat individual, sino qu'es necessari l'exemple constant, y la caritat colectiva y corporativa.

Son molts els rics que creuen complir ab son deber fent alguna que altra almoyna precuniaria, y cal ferlos entendre que ab axó no n'hi ha prou, que més que axó lo que convé, lo que *cura*, es regenerar al pobre, encarrilarlo, facilitarli medis de treball o de viure, tráurel, en una paraula, de la inactivitat y de la miseria perpétua. Escás profit se'n trau de donar un duro a un pobre, puix que un duro se acaba aviat y la miseria no s'extingeix. Lo que s'ha de fer es resoldre cada cas, solucionar cada conflicte, portar una font de ingressos a cada familia, fer de cada pobre un membre útil y agrahit a la Societat. M'he fet creus moltes vegadas del criteri que alguns rics solen tenir respecte als seus debers de caritat. Home he conegut que acabava la seva missió fent alguna que altra almonya als pobres dels carrers y donant unas calsas vellas al parent necessitat. Rich he conegut que tenia un capital de cent mil duros y n'invertia vint al mes en caritats. Associació de senyoras he vist que al buydarse la bossa de la colecta no s'hi han trobat més que quatre pessetas, essent trenta o més las senyoras reunidas. ¡Y de axó en diuen fer caritat!

Nó, la Caritat no es axó. La caritat que no la mou el sentiment, que no es amor, que no es abnegació, que no es sacrifici, no es Caritat. La Caritat es atendre a *totas* las necessitats socials y no sols a una part d'ellas. La Caritat es redempció, y per lo tant ha d'ésser complerta y prodigiosa, y ha d'educar, dirigir y amparar al menesterós, recordant sempre que no sols de pá viu l'home. Per axó digué'l nostre gran Balmes que es precis aufogar el mal ab l'abundancia del be.

Pero sia con se vulla de la qüestió obrera tothom en diu la qüestió social, y pensadors y publicistas axis anomenan al gran plet que, dirigit per socialistas y anarquistas, sostenen amos y treballadors. Será aquest un concepte errat, será axó una equivocació filla de la superficialitat y lleugeresa ab que a Espanya s'estudian tots els problemas, pero la realitat es aquesta, y a la realitat havém de junyirnos. S'ha de confessar, no obstant, que tractantse de una qüestió que posa en lluyta a pobres y rics, s'explica en part que la generalitat cregan qu'ella sintetisa la qüestió social, puix que'l més petit mohiment irregular dels obrers ha de afectar profunda y necessariament á la economia de la Societat, y del mateix modo la més insignificant evolució o determinació dels amos pot provocar una gravissima crisis social.

Per altre banda la qüestió obrera te a Espanya una importancia excepcional per las rahons que havém apuntat en el capítol primer, ja que demostrada a cada pas la indecisió, debilitat e ineptitut dels governs, relaxat el principi de autoritat á totas horas, els obrers han reconegut la grandissima eficacia de la revolució. Ells han vist que sense'l soroll, sense la imposició sense la revolta res se faria en favor seu, y han manejat aquestas armas ab tanta trassa, que si a la apariencia no han trionfat en absolut en l'objectiu concret que perseguian en cada cas, en el fons s'estrobat que havian guanyat en el camí de las sevas aspiracions. Som axis a Espanya. Tot s'ha de conquistar per la forsa de la rebelió. Res se consegueix sense esvalotar. L'Estat no es més que una idea negativa y'ls que's dihen els seus representants ni estudian, ni observan, ni treballan, ni siquera tenen conciencia de lo qu'es el dret y la justicia. Las probas son evidentas y aclaparadoras. ¿S'hauria discutit la qüestió social al Congrés si'ls obrers s'haguéssin limitat a la propaganda pacífica? Com més han sovintejat las vagas, com més conflictes s'han promogut al carrer, més concessions de caràcter legal s'han obtingut. Totas, absolutament totas, las grans discussions sobre'l problema social, qu'empenyen a dictar lleys novas favorables al proletariat, han vingut després de una conmoció.

No es estrany, donchs, que la massa obrera, trobantse dintre de un Estat ahont per senzilla rahó de justicia, no se l'atén, ni protegeix, ni considera, cerqui per medis violents lo qu'ella creu convenirli o lo que la passió política y sectaria fá enténdreli que li convé y fins necessita. Las concessions obtingudas, en relació ab la magnitud de la demanda, no han sigut gayres, pero han sigut prous pera senyalar una orientació, pera indicar al obrer el camí que havia de seguir y pera afermarlo en la convicció de que ell es l'amo del auca y el día qu'ell s'hi empenyi no hi haurá ningú que jugui ab redolins.

Doném una ullada a lo legislat fins avuy en favor del obrer y descobrirem desseguida la ineptia dels estadistas espanyols. La primera o una de las primeras disposicions ministerials fou la que que fá referencia a la creació de juntas anomenadas de reformas socials, quinas podian intervenir en les discordies hagudes entre amos y treballadors. Y'l qui va redactar aquesta disposició ho va fer tant be que no sols va descuydarse de indicar qui havian d'ésser els convocats en abdós conceptes, sino que fins dexá de consignar la forma de agruparlos y convocarlos. De modo que pera'l cumpliment de lo manat pel ministre cada Alcalde ha tirat pel seu cantó, y s'ha donat el cas que mentres els amos han comparegut a la paimera convocatoria, els obrers s'han quedat a casa y la junta de reformas socials no ha pugut constituhirse. S'ha consultat al Gobernador y aquest ha donat la callada per resposta. Se li ha parlat, ¿y saben lo que ha dit? Que l'Alcalde era un tonto, que aquexas cosas se simulan, se inventan, se combinan de

modo que sembli aparentment que s'ha complert la llei. ¡Sempre la ficció! ¡Sempre vivint del engany y per l'engany! ¿Qué s'ha d'estranyar, donchs, de que tot vaja enrenou? ¿De qué han servit las Juntas de reformas socials? De res, de res en absolut, com de res servirà l'Institut del Treball are darrerament creat a Madrid. Tot axó son falornias ab les quals se pretén fer callar las criaturas y fer veure que's té interès pel problema social. Farsa pura.

Altre de las lleys protectoras del obrer es la que fá referencia al treball dels noys y de las donas, y aquesta, si bé té un gran fous de moralitat y de justicia, está engiponada de tal manera, que ni's compleix en part ni pot cumplirse. No's compleix, perque á Espanya las lleys se fan per això, per no cumplirse, perque ningú cuyda de que's compleixin, perque no hi há autoritat sino pera pegar garrotadas de cego; y en part no pot cumplirse, perque, com tot lo que surt del magi dels nostres estadistas, está feta d'espatllas á la realitat. ¡N'ha vistas pocas de fábricas y talleres qui va redactarla! Perque per sobre de tots els idealismes ha de surar sempre la eloqüencia de la naturalesa humana, qui diu que si es una necessitat social no abusar del treball de las donas y'ls noys, es també una necessitat social que aquestas donas y aquets noys viscan y sian útils á la societat. La boca no vol novas; la fam obliga, y aquí, ahont la Caritat es tant migrada y desorganizada, no hi há més recurs que omplir la boca y matar la fam anant á la fábrica ó altaller. Es aquesta una qüestió mol complexa y delicada, y la llei lo que pot fer es generalisar, privar l'abús, vetllar per la salut y conservació de las donas y criaturas; pero una llei aixis no la poden fer els grans oligarques espanyols, perque no'n saben, perque seria precis cremarse las cellas, invertir temps, molt temps, en observar el mohiment obrer, en conéxer el funcionament de talleres y fábricas, en conéxer las necessitats de cada industria, y axó á Espanya no's pot fer, perque prou feyna hi há en fer discursos y en conservar la cadira ministerial.

No es ménos deficient la llei de accidents del treball, feta no més ab vistas als casos aislats, als cassos petits, y que no fá distinció entre la desgracia casual ó fortuita y la desgracia intencionada ó per imprudencia. La llei s'es redactada exclusivament en contra del amo, y si hagués de cumplirse en els cassos importants y extraordinaris, no hi hauria industria possible. Perque aném al cas: ve un accident gros, l'amo pert tot lo que te ó la major part de lo que te, queda poch ménos que á la miseria; l'accident ha sigut natural é inevitable; hi han hagut alguns morts y ferits; ¿quina responsabilitat es en aquet cas la del amo? La llei no ho diu, ¿per qué? Per lo de sempre; perque la llei es feta, nó pera administrar justicia, nó pera atendre á necessitats socials, sino pera donar llustre á un ministre y afalagar hipócritament á la classe obrera.

¡Pobre classe obrera! Tothom tracta de adularla y férsela seva; pero ningú de instruir-la y regenerarla. Del treball dels obrers en surten las riquesas dels Estats, ha dit el Papa Lleó XIII, y no obstant, axò qu'en l'ordre purament material y económich es cert, no ho es en l'ordre moral; ¿per qué? Perque tots ens alimentém de passións y de teorias, y per més que dolga als ideólechs y als esplotadors de la classe obrera, es indispensable tornar a pendre el punt de arrancada, tornar a aquella antiquíssima base de solidaritat social que's fundava en aquestos dos saludables y cristiáns principis: entera y absoluta llibertat de treball; pero també entera y absoluta llibertat de contractació. Aixis las exigencias mutuas de amos y treballadors quedarian reguladas pel vincle social que fá apreciar degudament la utilitat de cada hú, y may tals exigencias podrian oposarse a la situació dels mercats, al valor de las primeras materias, a las lleys económicas y a las necessitats y dificultats ab que lluytan cada día amos y obrers.

Però mentres els amos cregan que ab la seva força positiva, —intellectual y pecuniaria,—han de dominar als treballadors, enmotllantlos a sas conveniencies y egoismes com si fossen un pá de cera, y mentres el treballadors tingan la pretensió de cohibir y superar als amos per la sola força brutal del número y de la imposició revolucionaria, no hi haurá familia industrial possible, el desequilibri social será permanent, y a cada cas, a cada conflicte, no's trobará altra solució que la solució de las bayonetes. El salvatgisme posant ordre a la civilització. ¡Galdós remey!

No hi há qu'escalfarse 'l cap ab filosofias ni especulacions. Las cosas son com son. Els elements tots de la naturalesa no viuen sino per lleys d'armonia y de compensació. Axó son vulgaritats; pero es la veritat neta, eterna é incorruptible. Recordo haver llegit a Cárlos Périn, qu'en el taller y en la fábrika, la cooperació que resulta de la divisió del treball, encadena reciprocament als treballadors, no poguent cap d'ells arribar a la confecció de un producte sense'l concurs dels demés. El obrers se necessitan els uns als altres, axis com també son necessaris al amo, el qual, sense ells, no podria exercir la seva industria, y a ells l'amo els es igualment necessari, perque faltantlos aqueixa direcció, llurs esforços particulars no tindrian cohesió y unitat, y no podrian lograr per la combinació de las forses l'objecte que's persegueix. ¿Volen una explicació més clara, una exposició més justa y natural, de lo que's en el ordre dels fets l'armonia entre el capital y el treball?

A rompre aqueixa armonia y a desorganisar la societat industrial se dirigexen las vagas. La vaga general o parcial podrá ésser en cassos especials y determinats un recurs efícas, pero may será una resolució meritoria. La paralisació del treball es sempre una interrupció de l'activitat social y per lo tant, una pèrdua de forses econòmicas, perjudici evident per la Societat. La vaga suposa conformitat y solidaritat entre tots els vaguistas, entre tots els treballadors de una mateixa industria, y axó no pot ser, axó no es, perque es impossible que dintre de una mateixa fábrika ó taller tots els obrers concorden en l'apreciació dels fets y tingan iguals queixas de sa situació. No potser tampoch perque la societat obrera se compón de membres de abdós sexes, de temperament divers, de instrucció distinta, de diferent edat y per lo mateix hi falta unitat de discerniment, y la vaga ha d'ésser forsosament produhida per agents exteriors, per pressions agenas al interés industrial, y en totas ocasions per la imposició de las minorias. Després de tot, la violencia no será may lley en el mercat humá y qualsevol acte que conduheixi a pertorbar las relacions socials es un acte suicida. La vaga, de la que tant se abusa, hauria d'ésser lo darrer recurs, la resolució extrema, l'argument decissiu, y en aquest cas se imposaria per la virtualitat de la seva mateixa justificació.

Baix un altre punt de vista la vaga tampoch es cap solució, perque el seu éxit depén dels medis de resistencia que tinga cada una de las parts beligerants. La vaga no te altre objecte que reduhir, que dominar, a aquell o aquells contra qui va dirigida, y resulta totalment inefícas y fins a voltas contraproduhent, si aquests tenen ferma y habilitat. Y sia qui's vulla'l dominat y reduhit, sempre's trobará aclaparat per un sentiment de humiliació y vergonya, que farà desapareixe tota inclinació de benevolensa entre amos y obrers, y allí ahont deuria regnar únicament consideració mútua, amor al treball, afició al engrandiment y perfeccionament de la industria, hi regna desde aquell dia l'odi, l'esperit de revenja, la desconfiansa y la indiferencia ab tot y per tot. Per consegüent, la vaga, considerada en termes generals, es una aberració humana y una violació de las lleys naturals y econòmicas.

Els elements socials pera viure en el ordre a que tots están subjectes y pera que no's

conculque'l dret a la llibertat que'ns es comú, han de moures cada hú en sa esfera propia, ab la autonomia indispensable pera lliurarse de impositons odiosas, y ab aquella vivificadora mútua consideració y mútuo respecte, que fan la vida passadora y son fon de benestar pera'ls pobles.

IV

Las consideracions precedents y moltas altrás que podrian férsen, portan a la conclusió següent: la qüestió social es tan complexa, te tants aspectes, fereix a tant oposats interessos, que no te solució. Caldria que'ls homes milloressen, que la civilitació fos completa, que'ls Estats fóssen organismes perfets, y adhuc axis, no podria evitarse que la lluyta per la vida y las diferencias de temperament y de instrucció produhissen freqüents conflictes.

La qüestió social, donchs, no's resol ab cataplasmas, ab projectes de lley, ab la creació de novas institucions. Pero es induptable que hi han medis pera millorarla, pera dirigirla, pera limitar-la y preparar la seva solució. Molts son aquests medis; moltas son las opinions exposadas a aqueix fi, pero jo'm concretaré únicament a las que estimo prácticas; a las solucions que considero viables.

Una n'hi há que no puch dexar d'examinar, encare que no la considere del tot feconda. S'es parlat tant dels Jurats mixtes, qu'en un treball com el present no es possible prescindir d'ells. Els Jurats mixtes no tenen altre defecte que se'ls vol fer fills de la impositió legal y jo tinch la desgracia de no creure en res que depenga de un artifici. Dirá'l que vulla la lley, será clara, será ben estudiada, pero si no está en la conciencia dels que han de cumplirla y executar-la, resultarà una ficció més, un nou trasto de advocat. Lo partidari de las institucions natural, de las que nexen espontáneament de las necessitats socials, y dintre de aquest criteri, clar está que'ls Jurats mixtes foran la meva solució si ells fóssen creats voluntariament per amos y obrers, adaptats a las condicions de cada industria, funcionant ab propi caràcter y ab propia autonomia dins de cada element productor, y en tot cas y sempre tenint forsa imperativa las sevas resolucions. De aquest modo'ls Jurats mixtes farian un grandíssim be social, puix haurian nascut de las entranyas matexas de la societat industrial, se desenrotllarian pel natural impuls dels seus elements, y com que tindrian una organisació adeqüada a cada ofici o cada institució de treball, las sevas deliberacions serian sempre pertinents y'ls seus acorts sempre respectats. Els Jurats mixtes haurian d'ésser una nova forma de l'antiga agremiació catalana.

Pero mal se pot anar a la creació de institucions de exa mena, mentres no estigan pacificats els esperits y no desaparezca l'anarquia regnant en tots els ordres del dret social. Ans que tot es necessari que se impose la regularisació de las funcions juridicas de amos y obres, y a aquest fi s'ha de parlar clar a uns y altres. Pera'ls primers la lley comuna no ha d'ésser menos rigorosa que pera'ls segons. La inflexibilitat de l'Autoritat en aquest punt ha de portar fruyts abundantíssims de pau y germanor. La coacció, sia en la forma que vulla que's manífeste, no pot ni deu consentirse. Sobre axó s'ha de insistir oportuna e inoportunament, y sols s'ha de obrar ab energia, sino que per endavant s'ha de inculcar a tothom y s'ha de consignar ab la part més preferent dels cossos legals. S'ha de arribar a formarne conciencia social, a ferne convicció general, ha d'ésser el *salus populi*. Tota coacció, tota pressió individual o colectiva, ja's referesca a las accions, ja a la voluntat, significará sempre una limitació de la llibertat agena,

y la Societat no está en el cas de veure qu'en plena civilitat s'estableix la esclavitut del individu per la força brutal de la col·lectivitat. L'Associació, sia de fabricants, sia de treballadors, que imposa penalitats y fa violència al individu qu'en us de sa llibertat dissenteix de sos acorts y's posa a treballar, no es una associació. Tampoch ho es la que's compon de menors d'edat o admet simplement menors d'edat. Puix el Códich no dona capacitat al menor pera cap acte de la vida civil, no es licit que'ls menors pel sol fet de concorre a la societat industrial, sian *sui juris* dintre de aquesta. Lo que lliga a tothom en la vida pública y doméstica, ha de lligar igualment a amos y treballadors. No perque uns y altres signifiquen una grandíssima força social, han de tenir garanties que'ls demés no tenim. Lo que no es privilegi pera mi no ha de serho per ningú. Aquí no hi caben respectes ni excepcions, y'l dia que axó en la pràctica fos un fet, el dia que d'axó tothom n'estés convenent, la pacificació dels esperits fora completa y s'hauria adelantat molt en la resolució del problema social.

Veus' aquí perque en el capítol primer me queixava de la falta de un estat de dret convingut per tothom y que a tothom obligués. Per lo que fa referència a estrèms tant fonamentals de la vida social, no son possibles disconformitats ni rebeldias, y es ben cert que per aquí s'ha de comensar tota obra de regeneració. ¿De qué serveix legislar si es lletra morta? ¿Per qué tantas lleys si no se acomodan a la conciencia pública? ¿Cóm ens atrevim a dirnos civilisats, si en comptes de sométrems a lleys justas y a reglamentació convenient y necessaria, hem d'estar subjectes a la decissió dels més atrevits y a la violència dels més exaltats? ¿Pot existir ordre social en una societat ahont funcionan arbitraria é irregularment tots els organismes?

Vaig á concretar els medis pràctichs qu'en mon concepte conduhirian a que la qüestió social dexés de ser qüestió.

1er.—La creació d'escolas d'arts y oficis en totas las poblacions de alguna importancia, ahont la ensenyansa se dongués gratuïtament y quin quadro de assignaturas fos no molt extens, sino molt útil, molt pràctich. Tot ensenyansa elemental, principis generals, res de luxo ni adorno. Cal fer obrers instruits y no obrers sabis. Cal ensenyansa obligatoria.

2on.—Creació de Instituts lliures pera la *educació* del obrer, els quals funcionessen tots els dias festius y compreguessen elements complets pera proporcionar esbarjo al esperit, suavisar els sentiments, dirigir las inclinacions y estimular totas las voluntats a la pràctica del be.

3er.—Fundació de Banchs del Treball, que fossen a la vegada Caxas d'estalvis, societat de socorros mútuos en cassos d'enfermetat, casas de socorro pera obrers invàdits, banchs de préstams a petit interès, en una paraula, que abarquessen tot lo que signifiqués crèdit, protecció y amparo pera'ls treballadors.

4art.—Organisació de Hospitals públichs en totas las poblacions de 1500 ànimas per amunt, dotantlos de medis y personal suficient pera las necessitats del poble. Es vergonyós y escandalosíssim lo que pasa avuy, abandonat el pobre á la beneficencia particular y havent de recorre als grans centres de població pera trobar ab penalitats un lloch en un Hospital.

Els quatre anteriors projectes haurian de corre a compte del Estat, executantlos degudament y nó com se acostuma a Espanya, ahont tot se fá raquitich y sense solta.

Apart de axó, convindria reorganisar els antichs gremis adaptantlos á la manera d'esser dels temps moderns y convertintlos, com hem dit al comensament de aquest capítol en Jurats mixtes o Tribunals de Treball. Pera axó no's necessita pera res la

protecció oficial o del Estat, sino que bastaria ab que sortís de la iniciativa de uns quans amos de criteri y bona voluntat la realisació de la idea pera que tothom l'acceptés. Al efecte podria comensarse per circumscriures a un sol ofici, estudiarse y meditar-se be'l projecte, sométrel a la aprobació de cada taller o fàbrica y després a una assamblea general de amos y treballadors. Tot axó fet de bona fé, ab desinterés, ab abnegació, ab esperit tolerant, sense apassionaments y egoismes, y únicament ab amor al éxit y a la pacificació social, transformaria radicalment el modo d'ésser de la societat industrial o productora y acabaria ab l'estat de neguit y pertorbació en que vivim. Digaume gremis, digaume Sindicats, digaume Jurats mixtes, digaume Tribunals de Treball, la qüestió es que a cada localitat tinga cada ofici, cada industria, cada professió una organissació adequada, que reguli'ls drets y debers de amos y treballadors y resolga ab fallo definitiu e inapelable totes las incidencias, queixas, abusos y dificultats que se oferescan, sense necessitat de paralisar el treball ni de recorre a vexacions y violencias vergonyosas.

Acabaré ab aquella hermosa é ingénuu consideració del nostre gran poeta y fabricant Camps y Fabrés: «subordiném els interessos materials als debers, de la moral; perque l'ànima deu regnar sobre'ls sentits; lo caduch y transitori cedexi son lloch a lo immortal y etern. Las potestats de la terra no tenen dret al respecte y obediencia, sine quant representan l'autoritat de Deu. Las lleys humanas deuen ésser una explanació de las lleys divinas; tots els Códichs deuen cabre en el Evangeli. ¡Ay, del poder que no descansa en las taulas del Sinai! ¡Ay dels pobles que s'aparten de l'ombra del arbre del Calvari!»

C. OMAR Y BARRERA.

Mn. Anton Navarro, prou conegut dels llegidors d'aquesta Revista, está imprimint un llibre ab lo titol de "Pirinenques", del qual ne publiquem la següent poesia:

Montanyes amúnt

Premiada ab l'especial creat pel Jurat, en los Jochs Florals de Lleyda, de 1903.

Lema:

*«Aqeros montanyos
que tan autos sount.»*

(Cançó popular gascona).

Al peu d'eixes montanyes alteroses,
grahóns del infinit, que'l cel trespolan
com agulles d'un temple gegantí,
plaume escoltar les notes delitoses
qu'en voliòrs fins a mos peus rodolan
entr'onades de gerds y romaní.

Ja hi soch ahont les áligues s'aturan
pera escoltar la veu de la cascata

que com un'harpa inmensa va sonant,
mentres los vents per tot arreu murmuran
la cançó del nou jorn que dolça esclata
sota aqueix cel d'atzur y diamant.

Entre'l mantéll de la rogenca aubada
veig aclucar sos ulls a les estrelles
com papellones d'or en mars de llum
y en dolç sospir de verge enamorada
veig obrir a la terra ses parpelles,
llançant sa vesta de tenebra y fum.

De son trono de foch veig com devalla
lo sol a dar un beç a les congestes
com un espós que trova son amor,
y en inefable y fecondant rialla,
tocant lo front de les altives crestes,
llançar cingles avall riuades d'or.

Y escampan los turóns boires flairoses
con gegants encensérs d'eix santüari
que per altars ne te llenços de neu,
y dels estanys les aigües joguinoses
empresonan lo sol pera brillar'hi
com colossals llantións del Pirineu.

Y en un esplet sublim de gloria inmensa
sa randa de colors lo cenit llança
crehuant ab xarxes d'or l'espai seré.
Y aquesta es l'hora en que a sonar comença
lo cant d'aqueixos monts a la esperança,
la salmodia eterna de la fe.

La tonada d'eix cant d'íntima festa
jamay s'escoltada en lo desterro
ahont pantejan tristos los mortals;
es un esclat de ritmes de tempesta
harmonies del bosch y drinchs de ferro
y cascates de notes celestials.

Ecos que'l llabi repetir no gosa,
cantichs que copsa l'ánima extassiada

entre les ones rítmiques dels vents,
fulles que's besan dintre la enramada,
cantichs de rossinyol y planys d'alosa,
borboteigs de fontanes y torrents.

Àtoms que volan entre llum que vibra,
sospirs de papellóns que remorejan,
àngels que polsan monocordis d'or,
aucells y flors qu'enamorats festejan,
cad'arbre, cada mata, es una fibra
que's mou del Pirineu a dintre'l cor.

Cingles y neus, cascates y riberes
carenes y turóns, estanys y roques
y áligues y cigonyes al volar,
boscos y afraus y baumes y geleres,
com un orgue sens fi ab milérs de boques
tot canta, desd'un mar a un altre mar.

Y'l cor batega mentre'l pit s'axampla,
mirant, folla la pensa, eixes escales
fetes de neus eternes y granit.
Mes ¡ay! qu'encara es l'horitzó poch ample!
¡amúnt! ¡amúnt! que l'esperit vol ales
pera volar als peus del Infinit.

¡Amúnt! fins que la eterna primavera
vegin los ulls del ánima abrusada
en lo fornal dels celestials amors,
fins a tombar en dolça borratxera,
fins a oblidar lo mon tot de vegada
ab sa historia y ses lluites y dolors.

¡Amúnt! ¡amúnt! que'm sento ja reviure
com lo romeu qu'a son terror camina
y ovira de sa llar l'obert cancell.
¡Amúnt! ¡amúnt! que ja la veig somriure
l'estrella de mos cants que m'ilumina
com perdut naufrech d'oblidat baixell.

Aprop ne dech ser ja d'aquella estada
ahont la sacra inspiració's dexonda

com una font d'inestroncable encís;
aprop ne dech ser ja, que l'alenada
d'un dolcíssim perfúm mon ser inonda
com plascent ventijol del Paradís.

¡Qué be hi estich tot sol en esta altura!
com un vident que'l pervenir somía
descapdellant lo fil de ses visions,
llegint lo llibre inméns de la natura
qu'al principi del mon Deu escribía
en los fulls de granit d'eixos turóns.

¡Hora sublim! jo vuy fruitre sempre
y en ma testa mortal rebre'l batisme
del torrentall de foch de Jehová
pera que com l'acer mon cor s'hi tempre...
jo vuy rodar al sí d'aqueix abisme
y com un grá d'encéns m'hi vuy cremá.

¡Mes ay! ¡mes ay! que tornaré'l nou día,
y ab éll tornaré jo a la terra ingrata
qu'envolcallada entre tenebres viu,
y ouré'l *can-can* que en tots indrets esclata
y... ¡tot cercant esmaperdut ma vía,
seré com l'aguiló caigut del niu!

Inauguració de temporada de la «Filarmonica»—El pianista Du Chastain

Enguany en Crickboom ha tingut la bona pensada d'inaugurar els seus concerts ab un programa presidit per la *Sinfonia italiana* (op. 90) de Mendelssohn, la quarta de les cinc Sinfonies que escrigué aquell autor. Y dihem que fou una bona pensada, no sols pel valor intrínsec de l'obra, que'n té y molt, sino per ésser aquella, de les obres fa temps injustament arreconades pels nostres directors d'orquestra; y es hora ja de pensar a donar un xich de varietat als programas de concerts, que's ressenten ordinariament d'un cert esperit de rutina.

Sortosament en Crickboom, al cap de la seva simpática institució de la «Filarmonica», es dels que procura un xic la desitjada amenitat tant en lo referent a obres velles dignes de perpetuarse, com a les d'autors moderns, encare que en aquest darrer cas no satisfassi sempre, com es molt natural, les eczigencies d'una part del públich. Una prova de son bon desitj es l'haver posat en programa pel dia 6 prop-passat, además de l'esmentada *Sinfonia italiana*, un nou fragment d'un autor ben modern, com es l'Emili Jaques-Dalcroze, a qui d'are en avant coneixerém per l'autor de l'obertura de la comedia lírica en quatre actes *Sancho Panza*, o senzillament *Sancho*, com deyan els programas.

Peró es lo que tothom se preguntava al entrar al concert:—¿Qui será aquest *Sancho*: Don Sancho IV de Castilla, en Sancho Panza o algún senyor Sancho?—Y per més que tots ab la nostra perspicacia ens arrivarem a pensar que's tractava d'una obra d'assumpte castellá, y fins per més que després de sentir l'obertura ja quasi ens hauriam convenut de que aquell *Sancho* no podia ésser altre que l'inseparable company del somnia-truytes de la Manxa, es ben cert que tots trovarem a faltar al capdevall del programa una petita explicació al menys, de l'obertura ecze-cutada, sobretot tractantse d'una obra que, segons sembla, es de les que'n diuen d'argument, y ab una tal combinació del element seriós o semi-seriós ab el grotesc que sols un paper als dits pot desxifrar l'enigma, com ens desxifra el significat de la *Sinfonia fantástica* de Berlioz, d'un poema sinfónich de Strauss. Entenc que l'obertura de *Sancho* no te massa interés ecze-cutada sense'l comentari o la nota literaria. Axó, no obstant, no fou obstacle pera que'l públic dongués un bon aculliment a l'estravagant obertura. Creu en Crickboom que perquè aqui hem llegit el *Don Quijote* ja sabem endevinar geroglífics?

Diré quatre paraules sobre en Jaques-Dalcroze, ja que no puc parlar del seu *Sancho Panza*, per estarne tant a les fosques, com l'imensa majoria del seus lectors.

En Jaques-Dalcroze nasqué a Viena de pares suïssos. A vuyt anys fou enviat a Ginebra ont cursá simultaniament la música en el Conservatori y'ls estudis del

batxillerat de lletres. Fou batxiller en 1883, y un any avans s'havia ja estrenat a Ginebra la seva primera ópera còmica *La Confidenta*. Allavors s'en aná a París, depresso. Alger com a director d'orquestra del teatre, més tart a Viena ont estudiá composició ab els mestres Fuchs y Bruckner, tornantsen a Ginebra pera estrenar una nova ópera en un acte *Per les selves*, la quarta de les que tenia escrites, doncs, ja en aquest periode havia escrit dues óperes més que no han sigut representades. Torná després a París estudiant ab en Lleó Delibes, fins que en 1892 fou nomenat pera la clase d'armonia y més tart pel la de solfeig superior en el Conservatori de Ginebra. Are's dedica de ferm a la composició havent escrit entre altres obres, les comedies líriques, *El violí malehit*, *Jania* y *Sancho Panza*, aquesta darrera ab llibre d'Yve Plessis, havent sigut estrenada a Ginebra en 1897. Les altres obres seves son: dues pera orquestra y veus *La vetlla* y *Poema alpi*; diferents composicions pera piano, piano y violí, piano y violoncello; y nombroses *lieder*, cançons del país y melodies. Té publicats ademés uns *Eczercicis práctichs d'entonació*, y darrerament s'ha distingit per sos escrits de crítica a la *Gazette musicale de la Suisse romande* y a n'altres revistes de música.

* * *

Darrera l'importancia que pogués tenir pera nostre públic l'audició de l'obertura de *Sancho Panza* no'n tenia menys la presentació del jove pianista belga Joan Du Chastain, a qui no es difícil pronosticar un brillant pervindre de concertista, quan son sentiment artístich domini a ses impetuositats de *virtuós* novell. Y are, diré de passada, que no entench ni entengueren molts, el perquè de fernos sentir una *Tocada y Fuga* pera orga, de Bach, transcrita pera piano. Creu el senyor Du Chastain que aquells acorts magestuosos, imponents, que s'escapavan del reduhit teclat d'aquell piano Erard tan desafinat ab que tocá, son preferibles a les sonoritats veraderament pianístiques que Bach confiava a son clavier? Per aquest camí es d'esperar que algún día vingui un organista qui'ns fassi sentir un *Preludi y Fuga* pera piano, de Bach, transcrit per qualque autor (per en Goberna, tan aficionat a transcripcions, per eczemple). Allavors haurém fet las paus, ab en Du Chastain (*).

R. MONTANER.

(*) A l'hora de sortir aquest número, en Du Chastain haurá donat ja son segon concert, anunciat ab un programa espléndit y ab la colaboració del eminent violinista M. Crickboom, sense havernos donat temps material pera parlarne.—(N. del A.)

Actualitats

DOLOROSA TRAJEDIA D'EN JOSEPH CARNER.—Recordéu aquella divinitat mitològica condemnada a no poder esguardar la terra perque inevitablement el foch terrible de sos ulls l'hauria abrusada?—Talment aquesta, amichs, es la tragedia que constitueix el dolorós secret d'en Carner, company nostre.—Plagué al Desti posar dintre seu una força satírica omnipotenta; si lliurement obrés, l'incendi y la destrucció y la mort s'estendrien ab ella, y uns quants kilometres al entorn del nostre company serien desolat páram, sense vestigis d'humanitat, ni tan sols de vida.—Mes ell es dols, el company nostre; ell es un honrat y ferm catalanista; ell es un noy de sa casa; ell conreua ab convicció aquells tres terrers tradicionals de la *Patria*, la *Fides* y l'*Amor*; ell esclata en salut en la suavitat de las galtes plácides, ben netes de tot alló que repugnava a Schopenhauër, per veurèhi un massa evident indicatiu de sexe.—Aixís, ha d'ofegar, en titànica lluyta el foch destructor, que roman en son interior y no més espurneja en alguna d'aquestes bromes hermètiques que lluhèn un instant pera morir tot seguit en la impenetrable Fosca. Aguantem-les, amichs; respectem-les; y descobrim-nos, com devant d'una alzina ferida p'el llamp, com devant d'Edip cego y miserable, com devant de tota cosa sagrada per portar el signe o'l pés de la cólera divina, al endevinar la interior tempestat d'aquet crani, sovint coronat p'els llorens dels certámens literararis, comuns y y forals.

EN MIQUEL SERVET, EN P. GENER Y LA BELÉN SÁRRAGA.—¡Oh trilogia! ¡Oh trébol intellectual e inalterablement vert!—Diuen que'n M. Servet (que té una estatua gracias a P. Gener y B. Sárraga, la coneguda propagandista) es fill de Vilanova, de la nostra bona Vilanova, la Vilanova de la fàbrica d'En Ferrer y Vidal y el Museu Balaguer.—Nosaltres no darém rahons, pero tenim un pressentiment. Y aqueix pressentiment es fondo. Y estém conmosos devant de nostra trovalla. ¡En M. Servet es de Sitjes! ¡Si, es de Sitjes! ¡En M. Servet es suburense de Subur la Blanca, la d'En Robert y en Rusiñol, la del Greco y la Punta!

JUNTA D'AGRAVIS A'L COL·LEGI D'ADVOCATS.—Fragments d'un discurs d'un *Vice-Rector* d'Universitat:

...porque, señores, yo estoy en contacto perpetuo con todos los maestros y maestras de Cataluña... (Grans rialladas. *El orador* se torna visiblement vermell.)

...también se dice que tengo relaciones... (Admiració general.)

ELS FRUITS D'UN AMBIENT MEFITIC.—El *género chico* y las *corridos* de toros fan de las sevas. A Valencia, ciutat de gents exaltadas, de *sorianistas* y *blasquistas* que van a ganivetadas pels carrers pera edificació de la maynada que puja, un desgraciat marrec de deu anys ha assassinat a una noia de setze. ¡Pobres victimas! No sabém com ferhi broma.

Llibres

Flors d'ametller, per Joseph M.ª Tous y Morato.—*Estampa den J. Mir*, Palma.

En Tous es superior a n'aquesta partida de poetas *ignocents* qui tenen la mania de fer versos com podien tenir la de creures serenos.

La seva inspiració s'alimenta de dues fonts principals: de Mossen Verdaguer y d'En Costa, sobre tot del darrer, però es de notar com ho malavetjat elaborar y assimilar-se llur manera de sentir y ho ha conseguit bastant de manera que en aquestes poesies, les primeres catalanes, ja comensa a dibuixarse la seva característica especial.

Les poesies aquestes son un himne a la esplendorosa naturalesa mallorquina; poques son les liriques. En algunes s'hi sent bategar verdadera inspiració com en *Marines lluchmejorenques*, *La gavina*, *El gorch* y altres; *El gorch* es una nota montanyenca, misteriosa com aquella aygua blava, fresca y amagada. La forma si que necessita polirse; es natural pero descuidada.

¡Gracias a Deu que surt un llibre de versos sense prosaismes, o balquena insustancialitat, beneytoses y animades!

Els cants de Melesigeni suren encare pels ayres de Mallorca.

J. A. y M.

Odas Paganas per Joseph Aladern.

—Barcelona *Tipografia Catalana*, carrer de Cardona, núm. 5, 1903.

Donada la modestissima intenció del autor no son tan criticables moltes de las poesias d'aquex volum, un xich incorrectes de forma y faltas d'originalitat o d'assumptos no del tot poètics.

Si bé, en general, res hi ha que dir de la moralitat del llibre, ab tot nos permetem fer notar, dexant quelcom de menos importancia la següent estrofa en la que diu l'autor parlant d'un campanar y de la fumera d'una xameneya de fàbrica de Reus:

«Tots dos son simbol vivent
d'una opressió malehida:
l'un va contra'l pensament,
y l'altra contra la vida.»

L'Hostal de la bolla, per Miquel S. Oliver. — *Biblioteca Popular de L'Avenç* Barcelona, 1903.

La lectura d'aquexa interessant y ben feta descripció nos ha aferrat més a l'altissima idea que tenim del veritable poeta. Creyém nosaltres que tots los grans poetas quan se posan a escriure en prosa ho fan inimitablement. Fora al revés de mols pusayres qu'abastan la lira...

L'hostal de la bolla es un tros real, un llibret digne de la justa anomenada de son autor.

J. B.

